

Vlaanderen
is toerisme

KAMPEERAUTO- TOERISME IN VLAANDEREN

TOERISMEVLAANDEREN

2019

Inhoud

1	Inleiding.....	4
2	Evolutie van het aantal campers en het profiel van de kampeerautotoerist.....	5
2.1	Toename van het aantal kampeerauto's.....	5
2.1.1	Kampeerauto's in België.....	5
2.1.2	Kampeerauto's in Europa.....	6
2.2	Profiel van de kampeerautotoerist.....	7
2.2.1	Profiel van de kampeerautotoerist.....	8
2.2.2	Types kampeerautotoeristen en hun verwachtingen.....	9
3	Toeristisch aanbod kampeerautotoerisme.....	10
3.1	Aanbod camperplaatsen.....	10
3.1.1	Camperterreinen.....	11
3.1.2	Camperplaatsen op 'terreingebonden toeristische logies'.....	13
3.1.3	Parkeerplaatsen voor campers waarop overnacht kan worden.....	15
3.2	Spreiding van de camperplaatsen.....	16
3.3	Besluit.....	20
4	Knelpunt in vraag en aanbod aan camperplaatsen.....	21
4.1	Vraag versus aanbod voor de binnenlandse markt.....	21
4.2	Vraag versus aanbod voor de buitenlandse markt.....	26
4.3	Groei van het aantal kampeerauto's.....	26
4.4	Toekomstig aanbod.....	26
4.5	Besluit.....	27
5	Andere knelpunten kampeerautotoerisme.....	29
5.1	Parkeren en overnachten in kampeerauto's.....	29
5.1.1	Parkeren van kampeerauto's.....	29
5.1.2	Overnachten in een kampeerauto.....	29
5.1.3	Besluit.....	32
5.2	Onduidelijkheid over ruimtelijke mogelijkheden voor het inrichten van camperplaatsen.....	33
5.2.1	Zonering op het gewestplan.....	34
5.2.2	Besluit.....	36
5.3	Afstemmen van het toeristisch product op de vraag naar specifieke camperplaatsen.....	36
5.3.1	Kampeerautovriendelijk label.....	37

5.3.2	Vlaamse logiessubsidies.....	37
5.3.3	IPK-project Kampeerautotoerisme aan de Kust.....	37
5.3.4	Besluit.....	38
5.4	Promotie en gebruikerswebsites.....	38
6	Mogelijke acties.....	40
7	Bijlage 1: Tabel acties van actieplan 'Kampeerautotoerisme aan de Kust' (2008).....	42

1 INLEIDING

Het kampeerautotoerisme is een sector die aan belang wint. Het is één van de snelst groeiende vormen van kampeertoerisme in Vlaanderen. Deze doelgroep is interessant omdat hij enerzijds inkomsten genereert voor de plaatselijke horeca en middenstand en anderzijds minder seizoensgebonden is waardoor het vakantie seizoen op sommige bestemmingen wordt verlengd. De toeristische sector toont de laatste jaren ook meer interesse voor deze vorm van toerisme. Toch stellen zich op het vlak van faciliteiten voor de kampeerautotoeristen nog altijd een aantal knelpunten.

In zijn beleidsnota 2014-2019 vermeldt de Vlaamse minister voor Toerisme Ben Weyts dat de faciliteiten voor kampeerauto's extra stimulansen kunnen krijgen. Voorliggende nota gaat o.a. na hoe het op vandaag staat met de faciliteiten voor kampeerauto's en/of de ontwikkelingsmogelijkheden ervan. Omdat de vraag naar faciliteiten voor kampeerauto's niet enkel toegenomen is aan de Kust, maar eveneens nabij de kunststeden en in de Vlaamse regio's, bekijken we de situatie in heel Vlaanderen. Voor deze analyse vertrekken we van een aantal uitgangspunten uit de nota 'Kampeerautotoerisme aan de Kust'¹ en gaan we na in hoeverre de aangehaalde knelpunten nu nog een probleem zijn en of ze ook een probleem vormen voor de rest van Vlaanderen.

Deze nota gaat in eerste instantie in op de evolutie van het kampeerautotoerisme in Vlaanderen. Vervolgens bekijken we wie de kampeerautotoerist is en wat zijn verwachtingen zijn. Nadien brengen we het toeristisch aanbod voor het kampeerautotoerisme in beeld. Om na te gaan of er een tekort aan camperplaatsen in Vlaanderen is, wordt de indicatieve/geraamde vraag naar camperplaatsen tegenover het aanbod geplaatst.

In een tweede deel gaan we in op een aantal andere knelpunten van het kampeerautotoerisme. Komen aan bod: parkeren en overnachten in kampeerauto's, de onduidelijkheid over de ruimtelijke mogelijkheden voor het inrichten van camperplaatsen, het afstemmen van het aanbod op de specifieke vragen van de kampeerautotoeristen en de promotie en gebruikerswebsites.

¹ In 2008 werd een nota 'Kampeerautotoerisme aan de Kust' opgemaakt. Het kampeerautotoerisme kende sinds 2000 een sterke groei en dit leidde aan de Kust tot een aantal problemen. Het ging o.a. om problemen zoals foutief parkeren, wildkamperen, overlast (lozing, zichtafname, etc.), de moeilijke verkeersplanning, oneerlijke concurrentie ten aanzien van het vergunde aanbod, enz. Om deze problematiek aan te pakken werd toen de nota 'Kampeerautotoerisme aan de Kust' opgemaakt. Deze nota bracht de knelpunten in kaart en schoof een aantal oplossingen naar voor. In de bijlage van deze nota vind je een summier versie van het actieplan uit deze nota.

2 EVOLUTIE VAN HET AANTAL CAMPERS EN HET PROFIEL VAN DE KAMPEERAUTOERIST

2.1 Toename van het aantal kampeerauto's

2.1.1 Kampeerauto's in België

Het aantal ingeschreven kampeerauto's (dit is het aantal kampeerauto's op de weg) in België neem al jarenlang toe. Uit cijfers van de DIV – Dienst Inschrijvingen Voertuigen – blijkt dat het aantal kampeerauto's tussen 2010 en 2017 is toegenomen met +34%. Dit is een gemiddelde jaarlijkse groei van +4,3%. Eind 2017 waren er bijna 54.000 kampeerauto's ingeschreven.

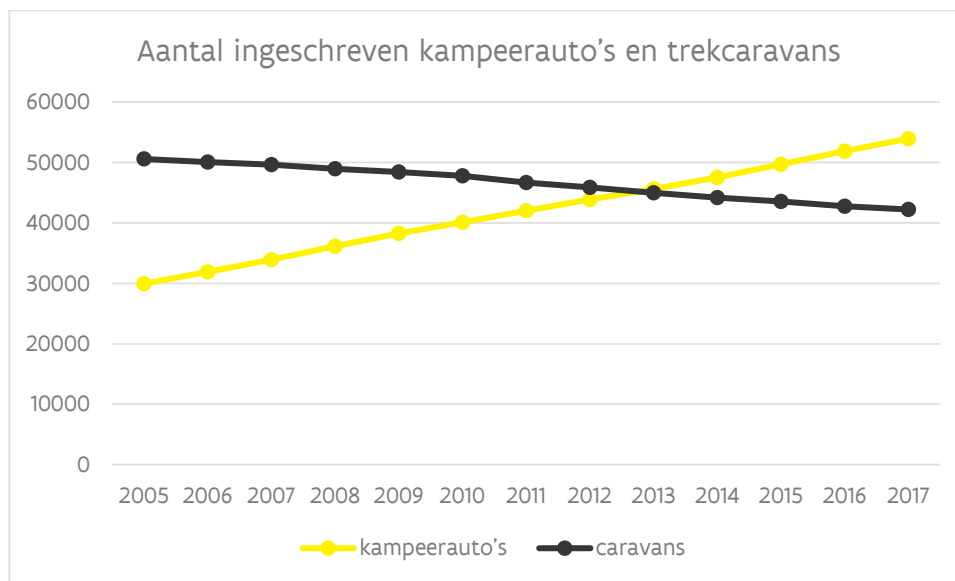
Het stijgend aantal kampeerauto's op de Belgische wegen is geen recent fenomeen. In 2000 bedroeg het aantal ingeschreven kampeerauto's 22.470, minder dan de helft (42%) van het huidige aantal. In absolute cijfers neemt het aantal kampeerauto's jaarlijks met meer dan 1500 voertuigen toe.

Tabel 1: Aantal ingeschreven kampeerauto's en caravans in België, 2005-2017

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Kampeerauto's	29.945	31.913	33.893	36.114	38.247	40.111	42.036	43.845	45.592	47.534	49.683	51.883	53.949
evol. to.v. jaar ervoor	6,5%	6,6%	6,2%	6,6%	5,9%	4,9%	4,8%	4,3%	4,0%	4,3%	4,5%	4,4%	4,0%
caravans	50.574	50.082	49.666	48.972	48.442	47.785	46.685	45.871	45.004	44.166	43.552	42.748	42.218
evol. to.v. jaar ervoor	-0,9%	-1,0%	-0,8%	-1,4%	-1,1%	-1,4%	-2,3%	-1,7%	-1,9%	-1,9%	-1,4%	-1,8%	-1,2%

Bron: DIV – FOD Economie, directie Statistiek

Tegenover de stijging van het aantal kampeerauto's, zien we een daling van het aantal trekcaravans. Sinds 2010 is hun aantal gedaald met -12% van 47.785 tot 42.218 in 2017. Deze trend is ook al langere tijd zichtbaar. In 2000 bedroeg het aantal ingeschreven caravans nog 56.321.

Grafiek 1: Trend ingeschreven kampeerauto's en trekcaravans, 2005-2017

Bron: Toerisme Vlaanderen o.b.v. DIV – FOD Economie, directie Statistiek

Bovenstaande grafiek toont duidelijk dat het aandeel kampeerauto's beduidend gegroeid is ten overstaan van het aandeel trekcaravans. Waar in 2013 beide types ongeveer een even groot aandeel in het wagenpark hadden (50/50), is in 2017 de verhouding 58/42. Met andere woorden, kampeerauto's zijn vandaag populairder dan trekcaravans.

2.1.2 Kampeerauto's in Europa

Ook in de ons omringende landen groeit het kampeerautotoerisme sterk.

De verschillende inschrijvingsstatistieken van onze buurlanden tonen eveneens een groei in het aantal kampeerauto's. In Nederland, onze belangrijkste herkomstmarkt voor buitenlandse aankomsten, zien we een vergelijkbaar groeicijfer als in Vlaanderen. Daar is het totale kampeerautopark tussen 2013 en 2017 gestegen met +23%, een gemiddelde jaarlijkse groei van +5%.

Tabel 2: Aantal ingeschreven kampeerauto's in Nederland, 2013-2017

	2013	2014	2015	2016	2017	Groei 2013-2017	Gemiddelde jaarlijkse groei
Kampeerauto's	86.628	90.663	96.022	97.407	106.761	23%	5%

Bron: BOVAG (Bond van Auto(mobiel)handelaren en Garagehouders)

De 5 Europese landen met het grootste volume aan kampeerauto's zijn Duitsland (487.000), Frankrijk (457.000), Italië (221.000), Verenigd Koninkrijk (205.000) en Nederland (107.000).

Deze groei beperkt zich niet tot een paar landen. Dat bewijzen de cijfers van het aantal nieuw-ingeschreven kampeerauto's voor 15 landen binnen Europa. Opgelet, deze cijfers over nieuw-ingeschreven kampeerauto's houden dus geen rekening met het aantal kampeerauto's dat uitgeschreven wordt en komen dus niet overeen met het netto aantal ingeschreven kampeerauto's (zoals hierboven weergegeven is). Enkel de landen die lid zijn van de European Caravaning Federation (ECF) zijn opgenomen in onderstaande tabel. De cijfers tonen dat de groei van het aantal nieuw-geregistreerde kampeerauto's zich overal in Europa voordoet.

Tabel 3: Evolutie van nieuw geregistreerde kampeerauto's in lidstaten van de ECF, 2015-2016.

	2015	2016	2017	trend '16-'17
Duitsland	28.350	35.150	40.570	+15%
Frankrijk	17.400	19.700	21.350	+8%
VK	10.550	12.350	14.050	+14%
Zweden	4.050	5.300	6.400	+21%
Italië	3.750	4.250	5.100	+20%
Zwitserland	3.650	4.050	4.500	+11%
België	3.400	3.850	4.100	+6%
Noorwegen	2.750	3.050	3.630	+19%
Spanje	1.950	2.650	3.950	+47%
Nederland	1.250	1.450	1.750	+21%
Oostenrijk	1.250	1.100	1.230	+10%
Finland	1.050	1.150	1.400	+20%
Denemarken	160	250	350	+46%
Slovenië	120	130	230	+77%
Portugal	80	100	220	+120%
Andere	1.600	1.700	1.900	+3%
Totaal	81.490	96.400	110.730	+15%

Bron: CIVD o.b.v. meldingen ECF-leden, schattingen en afgeronde cijfers

2.2 Profiel van de kampeerautotoerist

Dit hoofdstuk is in hoofdzaak gebaseerd op het bronnenonderzoek van Westtoer en Facet in het kader van het IPK-project 'Kampeerautotoerisme aan de Kust'. Deze studie werd in 2016 uitgevoerd. Hieruit halen we heel wat informatie over het profiel en de verwachtingen van de kampeerautotoerist.

2.2.1 Profiel van de kampeerautotoerist

Vrijheid en comfort zijn belangrijke redenen waarom een toerist kiest om te reizen per camper. Ze willen tijdens hun vakantie graag rondtoeren en zowel bekende als onbekende plekjes ontdekken. Met hun kampeerauto kunnen ze snel beslissen om er even op uit te trekken. Het gevolg is dat deze doelgroep weinig op voorhand reserveert. Op populaire toeristische plekken willen ze wel op voorhand reserveren omdat ze daar meer en meer geconfronteerd worden met een tekort aan camperplaatsen. Ze gaan vaak op pad en dit het hele jaar door. Dit gedrag is deels te verklaren door de relatief goedkope manier van reizen.

De groeiende belangstelling voor kampeerauto's is vooral te situeren bij ouderen (mensen op pensioen). Maar ook jongeren schaffen zich in toenemende mate een camper aan. Op basis van socio-demografische factoren kunnen we bij de kampeerautotoeristen volgende doelgroepen onderscheiden.

- Gepensioneerden: deze groep wil vooral mensen ontmoeten, nieuwe dingen zien, andere culturen ervaren en familie of vrienden opzoeken.
- Tweepersoonshuishoudens: deze kampeerautotoeristen behoren nog tot de actieve bevolking. Kinderen zijn het huis uit. Zij zoeken rust en ontspanning, willen tijd met hun partner doorbrengen en lekker eten en genieten.
- Gezinnen: een niet onbelangrijke groep gaat met het gezin op reis om samen dingen te doen, op zoek naar vermaak en amusement, maar ook wat rust en ontspanning.
- Jongeren: meer jongeren kiezen voor de kampeerauto. Vaak in combinatie met bepaalde actieve en locatiegebonden hobby's zoals surfen, mountainbiken ...

Twee derden van de campertoeristen reist zonder kinderen, het zijn dan ook vaak kleine gezelschappen (2,4 personen). Meer dan de helft van de kampeerautotoeristen is ouder dan 50 jaar en 12% is zelfs ouder dan 65 jaar.

De kampeerautotoerist onderneemt vaak korte vakanties (2-4 overnachtingen) binnen een straal van 300 km. Hierdoor reizen Belgen ook vaak naar Frankrijk, Nederland en Duitsland. Deze vakantiebestemmingen trekken veel campertoeristen aan omdat de infrastructuur voor kampeerauto's in die landen zeer goed is uitgebouwd (veel beter dan in Vlaanderen). Eenmaal op een bestemming verplaatsen ze zich meestal niet meer met hun camper, maar te voet of met de fiets. Indien ze zich vlot met het openbaar vervoer kunnen verplaatsen (vb. aan zee en in de kunststeden), gebruiken ze dit zeer vaak.

Kampeerautotoeristen gaan tijdens hun verblijf vaak fietsen en wandelen. Daarnaast komen andere activiteiten naar voor zoals uit eten gaan, winkelen, een bezoek aan het strand, cultuur opsnuiven, ... Over het algemeen zijn natuur en/of cultuur belangrijke motieven bij de keuze van hun bestemming. Het zijn dan ook actieve toeristen, maar af en toe een dagje niets doen hoort er ook bij. Ze zijn sterk gericht op de omgeving en veel minder op de verblijfsaccommodatie (voorzieningen op de verblijfsplek zijn veel minder belangrijk).

Hun bestedingsgedrag is vergelijkbaar met dat van andere campingtoeristen. Ze besteden dan wel minder aan hun logies, maar over het algemeen besteden ze meer op het vlak van reca, shopping, activiteiten, ...

2.2.2 Types kampeerautotoeristen en hun verwachtingen

Afhankelijk van het type persoon, de levensstijl en het gedragspatroon is de kampeerautotoerist op zoek naar een andere ervaring. Globaal genomen kan men kampeerautotoeristen opdelen in drie types:

- De campingbezoeker: deze toerist wil bij voorkeur een camperplaats (eventueel een grote plaats), wil gebruik maken van de faciliteiten op de camping en is bereid daarvoor te betalen. Hij trekt er dan ook vaak op uit met de kinderen of kleinkinderen.
- De camperterreinbezoeker: deze toerist zoekt wel een aantal basisvoorzieningen en veiligheid, maar tegen een lagere prijs. Meestal is dit een reisgezelschap zonder kinderen. Indien er geen andere keuze is, zal deze groep toch naar een camping gaan, maar dan bij voorkeur een camping met een apart terrein voor kampeerauto's.
- De wildkampeerder: dit segment heeft lak aan organisatie en gaat kamperen vanuit het idee van 'vrijheid, blijheid'.

Uit onderzoek van de Nederlandse Kampeerauto Club (2018) blijkt dat er zich de laatste 5 jaar een grote verschuiving heeft voorgedaan. De verhoudingen zouden nu op 54% - 40% - 6% liggen. Ook Pasar onderschrijft dit. Dit betekent dat zowel het aantal potentiële klanten voor 'campings' als het aantal potentiële klanten voor specifieke camperterreinen sterk gestegen is. 94% van de kampeerautogebruikers zoekt dus voor zijn overnachting een 'camping' of een camperterrein. Wat een groot deel van deze toeristen belangrijk vindt, is veiligheid, een rustige omgeving en een redelijke prijs.

Veiligheid is een belangrijke reden voor kampeerautotoeristen om op een camperterrein of een camperplaats op een 'camping' te overnachten. Dit betekent niet dat dit terrein permanent bemand moet zijn, maar enige vorm van controle is wel belangrijk. Daarnaast willen ze graag flexibiliteit en onafhankelijkheid bij het in- en uitchecken. Een plaats kunnen reserveren terwijl je met de camper op uitstap gaat, is een troef, evenals een persoonlijk en gastvrij onthaal.

Omdat een camper een eigen (vuil)watertank, toilet, douche, keuken en slaapgelegenheden heeft, vaak met de nodige luxe, is de camper selfsupporting en kan hij gaan staan waar hij wil. Kampeerautotoeristen zijn dus enkel op zoek naar een aantal basisvoorzieningen zoals een watertappunt, een lozingspunt voor het chemisch toilet en het grijs water en eventueel elektriciteit (vooral in de winter). Hun voorkeur gaat uit naar (verharde) plaatsen met voldoende draagkracht en een groene aankleding. Ook de aanwezigheid van wifi is belangrijk (zeker als er kinderen in het reisgezelschap zijn).

Ze verkiezen een basisprijs per camper (onafhankelijk van hoeveel personen er in de camper zijn, of er een hond mee is, ...). Hierin zitten de basisinfrastructuur, eventueel een basisverbruik en wifi vervat. Daarnaast willen ze liever bijbetalen volgens eigen verbruik van vb. elektriciteit, water, ... De prijs die ze uiteindelijk bereid zijn te betalen, hangt af van de voorzieningen waar ze naar op zoek zijn. Zo willen ze uiteraard meer betalen voor een plaats op een camping met een uitgebreid pakket aan voorzieningen dan voor een plaats op een camperterrein. Wel is het zo dat ze voor een camperplaats op een camping minder willen betalen dan het tarief van een standaard kampeerplaats.

Kampeerautotoeristen staan graag samen. Ook op een camping verkiezen ze camperplaatsen omdat ze dan geclusterd staan en vanwege de lagere prijs.

Informatie over waar ze kunnen parkeren en overnachten, raadplegen ze zo veel mogelijk op voorhand via internet, reisgidsen, brochures en via mond-aan-mond-reclame. Informatie voor onderweg raadplegen ze via het GPS-systeem. Eenmaal ter plaatse is een infobord over de omgeving, folders en eventueel een situeringsplan op het camperterrein zeer nuttig.

Doordat ze zich vaak verplaatsen hebben ze nood aan voldoende kwalitatief goede camperplaatsen op toeristisch interessante plekken.

3 TOERISTISCH AANBOD KAMPEERAUTOTOERISME

In het voorgaande deel van deze nota zijn we ingegaan op het aantal kampeerautogebruikers, de continue groei van deze groep en hun wensen. In dit deel bekijken we het aanbod aan camperplaatsen in Vlaanderen. We weten dat het aanbod aan faciliteiten voor kampeerautogebruikers de laatste jaren toegenomen is. Of dit volstaat voor de vraag, is niet zeker. In deel 4 zetten we daarom de indicatieve vraag af tegen het aanbod.

3.1 Aanbod camperplaatsen

Camperplaatsen zijn vandaag grotendeels terug te vinden op camperterreinen of op andere officiële 'terreingebonden logies' (campings, vakantieparken of vroegere verblijfparke). In Vlaanderen zijn er ook parkings voor campers waarop overnacht mag worden. Hun aandeel in het geheel is echter klein.

Een camperterrein is een 'terreingebonden toeristisch logies' waarop uitsluitend camperplaatsen voorkomen. Deze terreinen voldoen aan de wettelijke bepalingen van het Vlaams Logiesdecreet inzake brandveiligheid, comfort, hygiëne en onderhoud. Op het vlak van faciliteiten hebben ze minstens een afvalverzamelpunt, een watertapplaats en een lozingspunt voor chemische toiletten. De plaatsen hebben een draagvermogen van minstens 4 ton.

Uitbaters van campings, vakantieparken en andere 'terreingebonden toeristische logies' (zoals de vroegere 'verblijfparke') kunnen op hun terrein ook plaatsen inrichten specifiek voor kampeerauto's. De kampeerautotoerist kan gebruik maken van alle faciliteiten van een camping of vakantiepark, maar staat toch met andere campers op een specifiek deel van het terreingebonden logies.

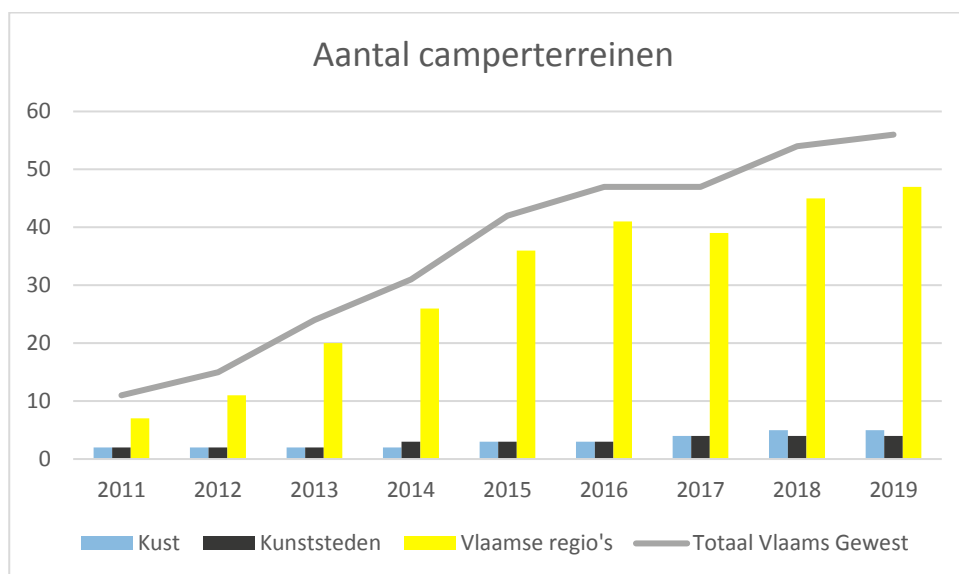
Terreingebonden toeristische logies hebben vaak ook toeristische kampeerplaatsen (voor kortkampeerders). Deze plaatsen worden enkel gebruikt door toeristen op doorreis met hun eigen mobiel kampeerverblijf. Dat kan een tent, een vouwwagen of caravan zijn, maar evenzeer een kampeerauto. Ook op deze plaatsen kunnen kampeerauto's dus terecht, al zijn ze niet voor hen voorbehouden. In de praktijk hebben

kampeerautotoeristen een sterke voorkeur voor camperplaatsen (zie hierboven). Want daar staan ze gebundeld bij elkaar terwijl andere 'trekkersplaatsen' niet voorbehouden zijn voor hen en in de meeste gevallen duurder dan camperplaatsen. Daarom bespreken we enkel het aanbod van de camperplaatsen.

3.1.1 Camperterreinen

Begin 2019 telt Vlaanderen 56 camperterreinen. Dit is een vervijfvoudiging ten opzichte van 2011. Toen waren er slechts 11 camperterreinen in heel Vlaanderen aanwezig. Zoals op grafiek 2 te zien is, groeit het aantal terreinen vooral in de Vlaamse regio's. Maar over het algemeen gaat het over kleine terreinen (gemiddeld 7,8 plaatsen). De Kust heeft op 8 jaar slechts 3 camperterreinen bijgekregen, voor de kunststeden gaat het om 2 extra terreinen op 8 jaar.

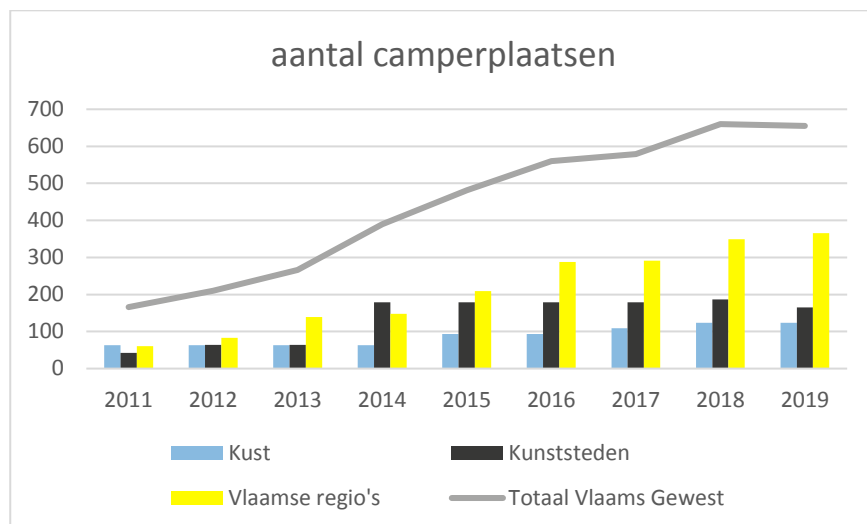
Grafiek 2: Trend aantal camperterreinen in Vlaanderen, 2011-2019

Bron: Toerisme Vlaanderen

Sinds 2011 is het totaal aantal plaatsen op camperterreinen verdrievoudigd, van 166 naar 655. Het aantal plaatsen neemt in alle deelbestemmingen toe, maar de sterkste stijging zien we in de Vlaamse regio's en de kunststeden. Voor de kunststeden is deze toename hoofdzakelijk toe te schrijven aan één groot camperterrein (115 plaatsen) in Antwerpen dat er in 2014 bij kwam.

Grafiek 3: Trend aantal camperplaatsen in Vlaanderen, 2011-2019

Bron: Toerisme Vlaanderen

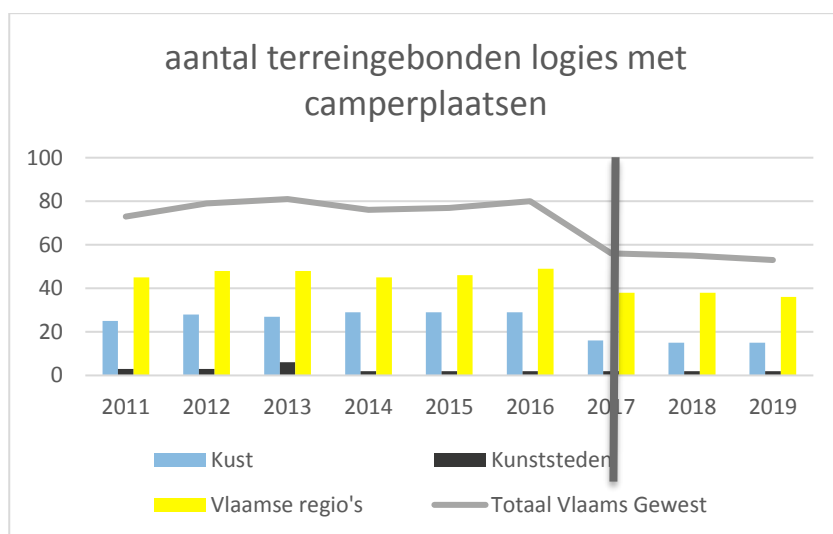
Het aantal terreinen en het absoluut aantal plaatsen is sinds 2011 sterk gegroeid. Maar het gemiddeld aantal plaatsen op deze terreinen is gedaald. In 2011 waren er gemiddeld 15 camperplaatsen op de 11 terreinen in Vlaanderen. In 2019 is dit afgenomen naar een gemiddelde van 12 camperplaatsen. De camperterreinen in de Vlaamse regio's zijn vaak kleine terreinen, in de kunststeden en aan de kust zijn het relatief grote terreinen met gemiddeld 25 en 41 plaatsen.

3.1.2 Camperplaatsen op ‘terreingebonden toeristische logies’

Begin 2019 bieden 53 andere terreingebonden logies (campings, vakantieparken en de vroegere verblijfparken) samen 403 camperplaatsen aan. Ten opzichte van 2017 is dit aantal met slechts 3 terreinen gedaald, en worden er 67 plaatsen minder aangeboden.

Het is moeilijk om te vergelijken met oudere cijfers vanaf 2011 omdat tussen 2016 en 2017 de methodologie van gegevensverzameling gewijzigd is. Hierdoor zien we tussen 2016 en 2017 een terugval van 24 terreinen (336 plaatsen).

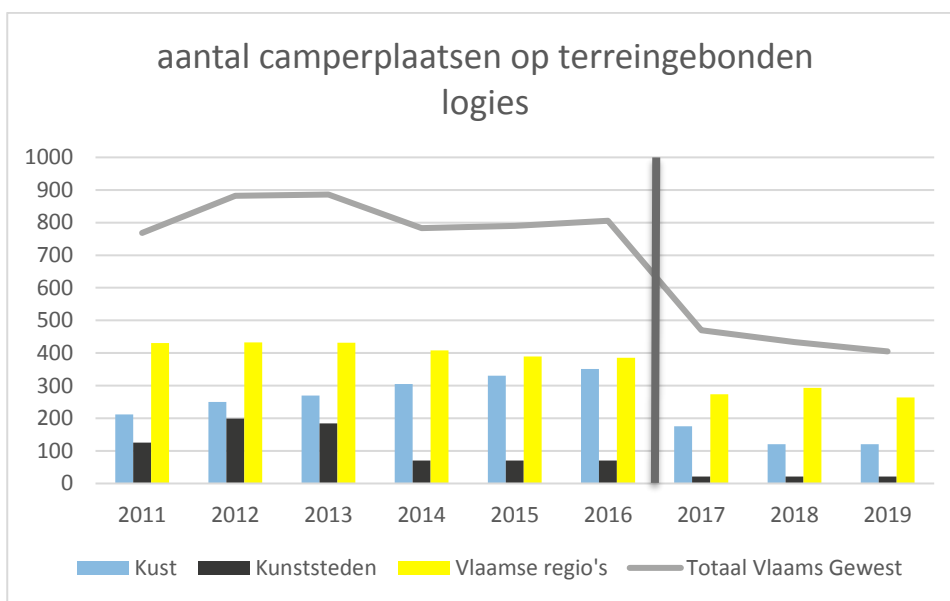
Grafiek 3: Trend aantal terreingebonden logies met camperplaatsen in Vlaanderen, 2011-2019

Bron: Toerisme Vlaanderen

De evolutie van het aantal camperplaatsen op terreingebonden logies leert ons dat deze groep in mindere mate inspeelt op de stijgende vraag naar camperplaatsen. Tussen 2017 en 2019 worden er 67 plaatsen minder aangeboden. In de tijdsreeks voor 2016 zien we in de Vlaamse regio's en in de kunststeden ook al een daling van het aantal camperplaatsen. Veel uitbaters verkiezen nog altijd een toeristische kampeerplaats boven een camperplaats omdat zo'n plaats meer mogelijkheden biedt. Hier kunnen nl. naast campers ook tenten, vouwwagens, caravans, ... terecht. Sommige terreinen spelen wel in op de stijgende vraag door een camperterrein in te richten als losstaand geheel, naast het terreingebonden logies.

Grafiek 3: Trend aantal camperplaatsen op terreingebonden logies in Vlaanderen, 2011-2019

Het aantal camperplaatsen per terreingebonden logies is relatief laag (8 plaatsen per terrein) en dit is zo voor alle deelbestemmingen.

3.1.3 Parkeerplaatsen voor campers waarop overnacht kan worden

Verschillende locaties in Vlaanderen voorzien parkeerplaatsen voor campers. Afhankelijk van de gemeente, kan hier al of niet op overnacht worden. Ook deze plekken vormen een onderdeel van het aanbod aan camperplaatsen. Omdat op deze plekken gratis kan overnacht worden, moeten deze plaatsen niet aangemeld worden bij Toerisme Vlaanderen, want ze vallen niet onder het logiesdecreet. Daardoor zijn er minder gegevens hierover voor handen. Om hierop toch zicht te krijgen, voerde Toerisme Vlaanderen in 2018 een bevraging uit bij de Vlaamse gemeenten en Brussel. Op basis van de bevraging telt Vlaanderen in totaal 39 locaties waar 125 parkeerplaatsen zijn waarop met een camper overnacht kan worden. Het gaat in bijna alle gevallen om een beperkt aantal plaatsen, gemiddeld 3 plaatsen per locatie. Deze parkeerplaatsen zijn bijna allemaal gelegen in de Vlaamse regio's. Alleen Mechelen voorziet eveneens een locatie waarop campers kunnen staan en overnachten.

Tabel 6: Aantal parkeerplaatsen waar campers kunnen overnachten, 2018

2019	# locaties	# plaatsen	gemiddelde
Kust	0	0	0
Kunststeden	1	5	5
Vlaamse regio's	38	120	3
Totaal Vlaanderen	39	125	3

Bron: Toerisme Vlaanderen

3.2 Spreiding van de camperplaatsen

In Vlaanderen zijn er op 1 maart 2019 in totaal **1.183 camperplaatsen** op **148 locaties**.

De verdeling is als volgt:

2019	# camper terrein	# CP op camper terrein	# andere terrein gebonden loges	# CP op andere terrein gebonden logies	# camperparkings	# plaatsen op camperparkings	Totaal # locaties	totaal # plaatsen	Aandeel CP per regio
Kust	5	124	15	120	0	0	20	244	21%
Kunststeden	4	165	2	21	1	5	7	191	16%
Vlaamse regio's	47	366	36	262	38	120	121	758	63%
Totaal	56	655	53	403	39	125	148	1183	100%

CP= camperplaatsen

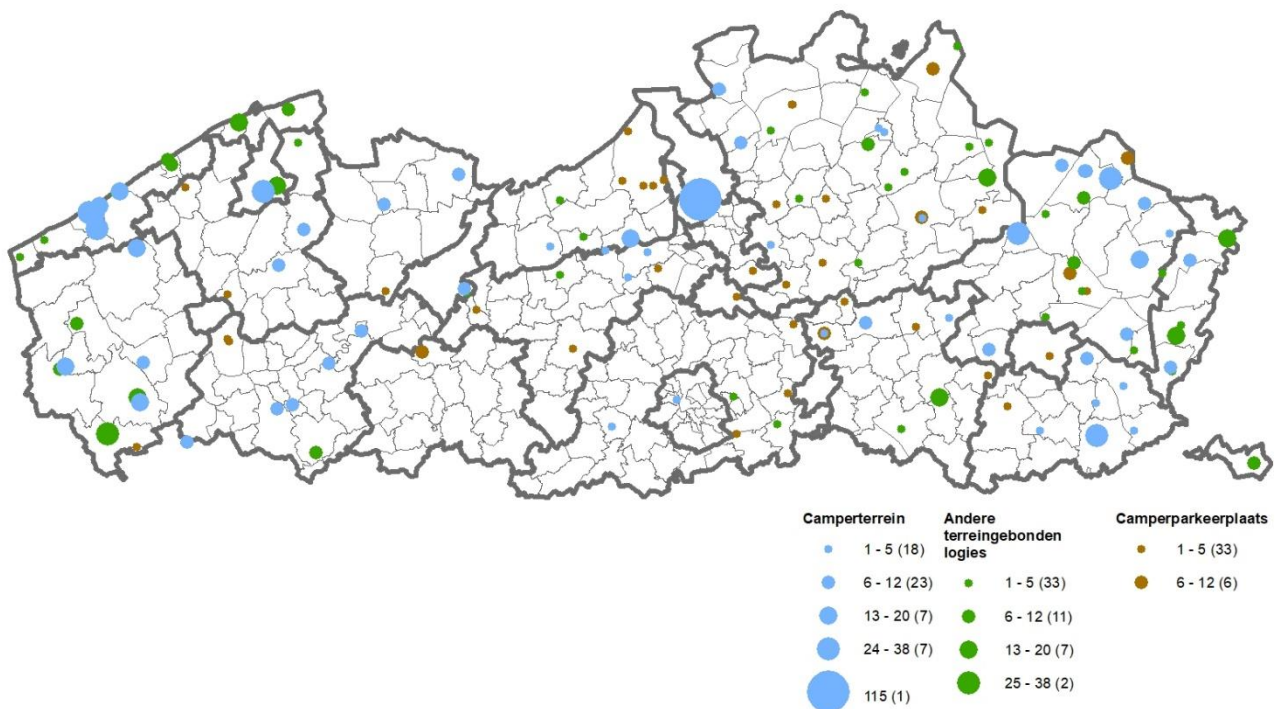
Aan de **Kust** vind je 244 camperplaatsen of 21% van het aanbod in Vlaanderen. In alle kustgemeenten bevindt zich een zeker aanbod van camperplaatsen, behalve in Oostende. De Kust telt slechts vijf camperterreinen, met samen 124 plaatsen. De overige 120 plaatsen zijn gelegen op andere terreingebonden logies.

16% van het totale aanbod in Vlaanderen (191 camperplaatsen) is in de **kunststeden** gelegen. In Antwerpen bevindt zich een groot camperterrein (115 plaatsen). Daarnaast zijn er in Brugge 37 plaatsen gelegen op een camperterrein en 20 plaatsen op een camping. In Gent zijn er voorlopig slechts 9 plaatsen (8 op een camperterrein en 1 op een ander terreingebonden logies) maar er is sprake van uitbreiding. Mechelen heeft 5 plaatsen via een camperparking. Enkel Leuven heeft nog geen camperplaatsen, maar plant op korte termijn een 8-tal plaatsen aan te leggen. Rondom de kunststeden zijn uiteraard ook nog locaties met camperplaatsen gelegen. Brussel heeft 1 camperterrein met 5 plaatsen.

De overige 748 camperplaatsen (63% van het totale aanbod) liggen verspreid over de **Vlaamse regio's**. Het gaat meestal om kleine terreinen (minder dan 10 plaatsen). Binnen de Vlaamse regio's worden in de Limburgse en Antwerpse Kempen en in de Westhoek de meeste plaatsen aangeboden (resp. 176, 119 en 116 plaatsen, of 55% van het aanbod in de Vlaamse regio's).

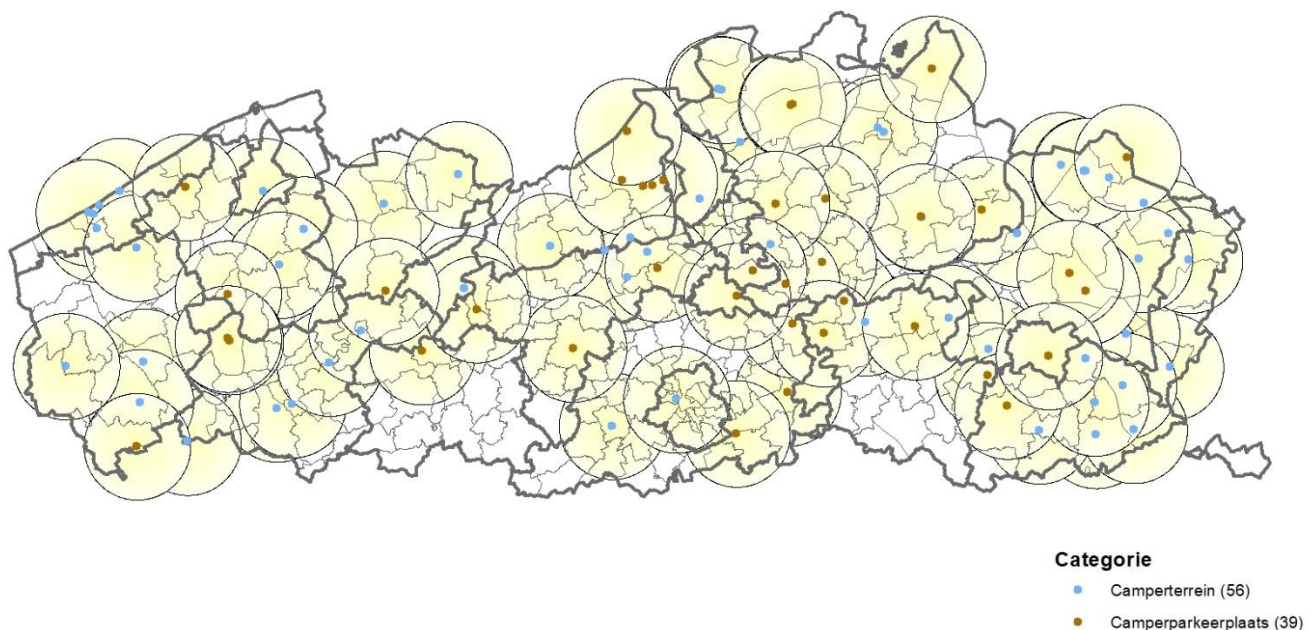
In de Limburgse Kempen, Haspengouw en de Leiestreek (met een zeer groot aantal plaatsen langsheen de Leie) vinden we de camperplaatsen vooral terug op camperterreinen. In de Antwerpse Kempen zijn de meeste camperplaatsen terug te vinden op andere terreingebonden logies (campings en de vroegere verblijfparken). De Vlaamse Ardennen en het Meetjesland hebben een extreem laag aanbod. In de Vlaamse Ardennen vind je 1 camperparking met 8 plaatsen en in het Meetjesland 2 camperterreinen met in totaal 18 plaatsen. Ook in de Voerstreek en in het randstedelijk gebied Mechelen-Antwerpen is telkens maar 1 terrein (resp. met 12 en 4 plaatsen). Dit zijn wel kleinere regio's. De westkant van de Groene Gordel heeft ook slechts 1 camperterrein met 4 plaatsen.

Kaart 1: Spreiding van het aantal camperplaatsen in Vlaanderen naar type logiesvorm (2019)

Om na te gaan of de plekken waar een kampeerautotoerist kan overnachten (op een camperterrein, ander terreingebonden logies of camperparkeerplaats) goed gespreid zijn, hebben we een bijkomende analyse uitgevoerd. Uitgangspunt: een campertoerist wil ongeveer 10 km omrijden om op een camperplaats te kunnen overnachten. Rondom alle camperplaatsen hebben we een cirkel van 10 km getrokken (let wel, dit is 10 km in volgelvlucht, in de realiteit zal dit meer dan 10 km zijn). Dit doen we zowel eerst voor de camperplaatsen op camperterreinen en camperparkings (voor de doelgroep die niet graag op een camping logeert) en een tweede keer voor de camperplaatsen op de terreingebonden logies (voor de doelgroep die eigenlijk liever op een camping logeert). Het resultaat hiervan zie je op onderstaande kaarten. Opgelet deze kaarten tonen de dekkingsgraad, ze tonen niet of de aangeboden capaciteit volstaat voor de vraag.

Kaart 2: Spreiding van de camperplaatsen op camperterreinen en camperparkings in Vlaanderen (2019)

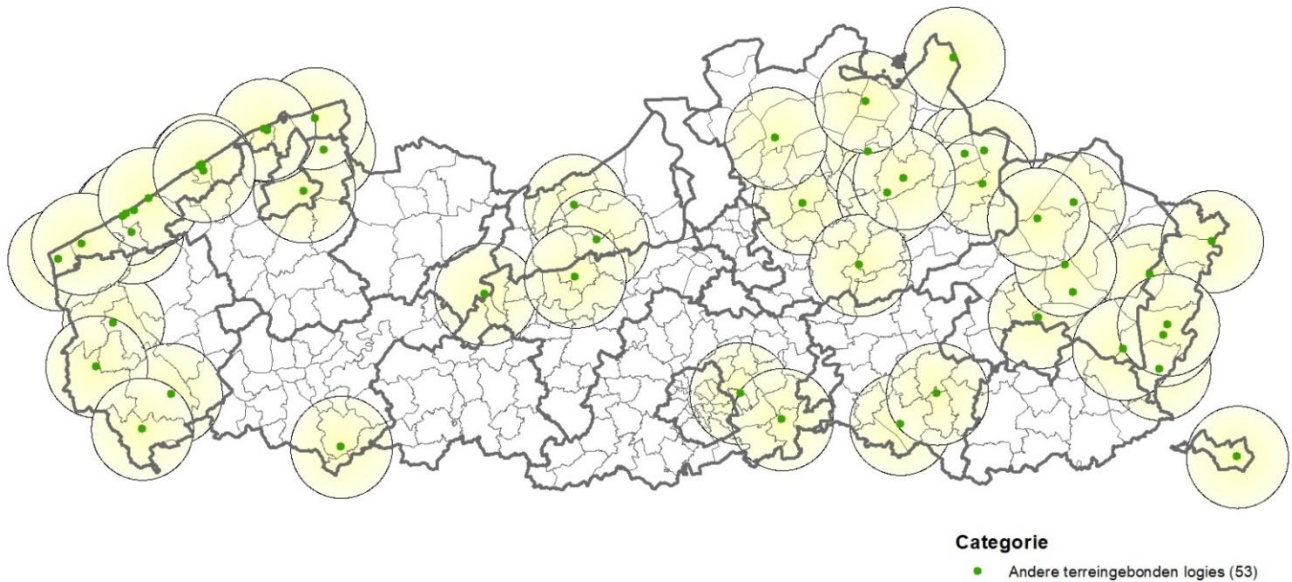
Uit bovenstaande kaart kunnen we afleiden dat er voor bijna elk punt in Vlaanderen binnen een straal van 10 km een camperplaats op een camperterrein of een camperparkeerplaats is. Locaties waar er onvoldoende dekking van het aanbod is, zijn de volgende:

- bijna de volledige **Vlaamse Ardennen**
- stukken **van de Groene Gordel** (ten noorden van Brussel en in het zuiden van het Pajottenland)
- het zuiden van het **Hageland**
- stukken van de **Kust** (helemaal in het oosten en het westen)
- enkele gemeenten in het noorden van de **Antwerpse Kempen**
- **Voeren**

Dit zijn zeker gebieden die potentieel hebben voor bijkomende camperterreinen of camperparkeerplaatsen waar kan overnacht worden.

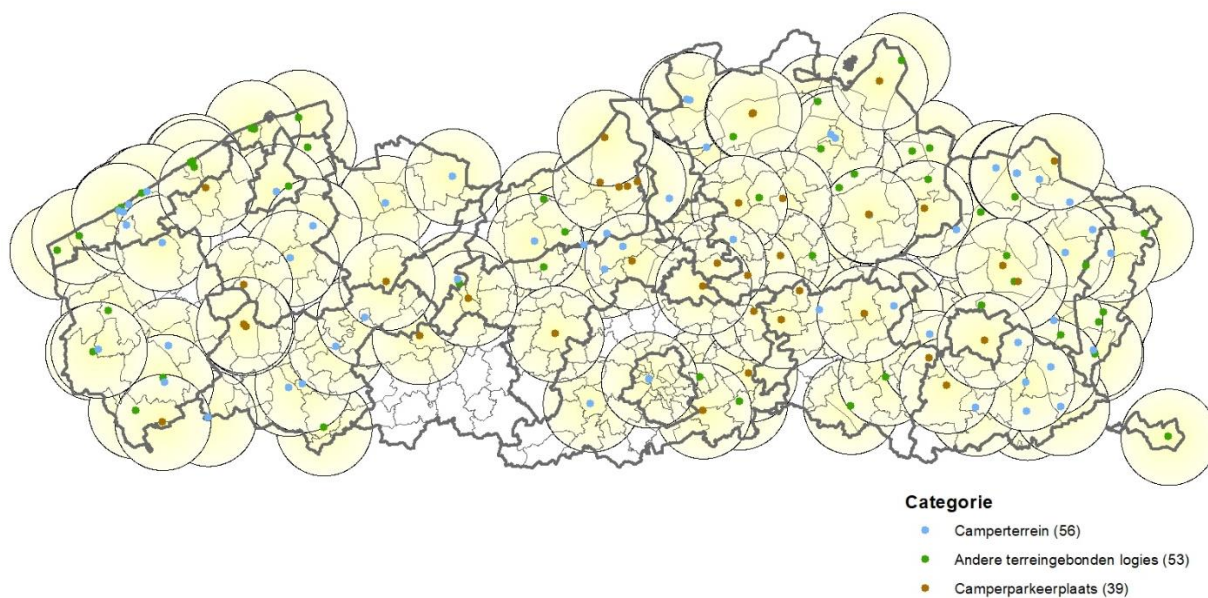
De spreiding van camperplaatsen op andere terreingebonden logies toont kaart 3. We zien in Vlaanderen nog heel wat plekken waar de kampeerautotoerist geen camperplaatsen op terreingebonden logies vindt. Een kampeerautotoerist zal dan vermoedelijk naar een camperterrein gaan of een camperparkeerplaats zoeken. De kaart toont dat er heel wat potentieel is voor camperplaatsen op terreingebonden logies

Kaart 3: Spreiding van de camperplaatsen op andere terreingebonden logies in Vlaanderen (2019)

Als we beide kaarten op elkaar leggen, zien we nog altijd een tekort in een groot stuk van de Vlaamse Ardennen en in bepaalde stukken van de Groene Gordel.

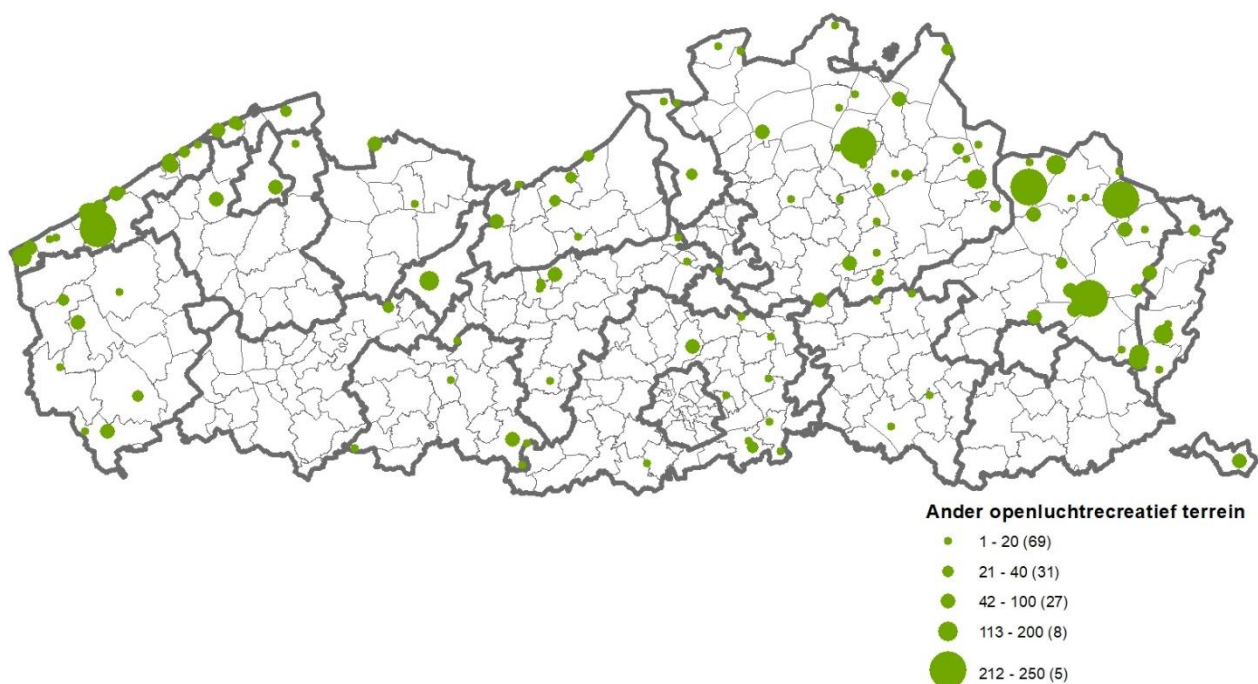
Kaart 4: Spreiding van de camperplaatsen in Vlaanderen (2019)

Deze analyse houdt dus evenwel geen rekening met het aantal plaatsen dat op de locaties wordt aangeboden. Ze analyse zegt dus enkel iets over de spreiding van het aantal camperplaatsen in Vlaanderen, maar dat betekent niet dat het aantal plaatsen op deze locaties altijd voldoet aan de vraag naar camperplaatsen op die plekken. De vraag wordt in het volgende stuk behandeld.

Naast de specifieke camperplaatsen, zijn er nog een heleboel toeristische plaatsen op terreingebonden logies waar een kampeerauto ook kan staan. We weten dat een kampeerautotoerist bij voorkeur op een camperplaats staat (ook op een terreingebonden logies), maar kunnen dit beschouwen als **aanvullend aanbod**. Op de onderstaande kaart worden alle terreingebonden logies aangegeven waarop toeristische plaatsen aanwezig zijn.

Kaart 5: Spreiding van de toeristische plaatsen in Vlaanderen (2019)

Vooraf aan de Kust en in de Limburgse en Antwerpse Kempen zijn er heel wat terreinen met een ruim aanbod aan toeristische plaatsen. Dit zijn uiteraard terreinen waar er potentieel ook camperplaatsen kunnen ingericht worden.

3.3 Besluit

De laatste 3 jaar is het aantal camperplaatsen op terreinen lichtjes gestegen van 1.049 plaatsen naar 1.060 plaatsen. Het aantal camperplaatsen op camperterreinen is in drie jaar tijd toegenomen met 76 plaatsen (+13%), terwijl dit op de andere 'terreingebonden toeristisch logies' gedaald is met 67 plaatsen (14% minder). In 2019 ligt het aantal camperplaatsen op camperterreinen hoger (655 plaatsen) dan het aantal camperplaatsen op de andere terreingebonden logies (405 plaatsen).

In de Vlaamse regio's zijn de camperterreinen relatief klein (gemiddeld 8 plaatsen). Het aantal plaatsen op camperterreinen is een stuk hoger in de kunststeden en aan de kust. Het aantal plaatsen op andere 'openlucht recreatieve terreinen' is relatief laag (gemiddeld 8 plaatsen). De variëteit tussen de verschillende terreinen is uiteraard groot.

Voor 2019 weten we ook dat er 39 locaties in Vlaanderen zijn die samen 125 camperparkeerplaatsen voorzien waarop overnacht kan worden.

De verdeling van de camperplaatsen over toeristisch Vlaanderen is als volgt: 21% van het totaal aanbod aan camperplaatsen ligt aan de Kust, 16% in de kunststeden en 63% in de rest van Vlaanderen.

Een analyse van de spreiding van het aantal camperplaatsen leert ons dat er in de Vlaamse Ardennen een groot gebied is waar men meer dan 10 km moet rijden om een camperplaats te bereiken. Ook in de Groene Gordel zijn er een aantal locaties waar er niet direct camperplaatsen in de buurt zijn (ten noorden van Brussel en in het zuiden van het Pajottenland). Dit is zeker het geval voor campertoeristen die specifiek op een camperplaats op een ander terrein gebonden logies willen staan.

4 ANALYSE VRAAG EN AANBOD AAN CAMPERPLAATSEN

In dit onderdeel zetten we de indicatieve/geraamde binnenlandse vraag tegenover het aanbod aan camperplaatsen. Uit hoofdstuk 2 kunnen we vooral informatie halen over de groei van het aantal kampeerauto's in België en in Europa en over wie de kampeerautotoerist is, wat hij zoekt en wat zijn verwachtingen zijn. We weten dat het aantal ingeschreven kampeerauto's zowel in België als in andere Europese landen toeneemt en bijgevolg zal ook de vraag naar camperplaatsen toenemen. Aangezien we de exacte vraag naar camperplaatsen niet kennen, trachten we deze op basis van een aantal kerncijfers voor de binnenlandse markt, te benaderen. Voor de buitenlandse markt ontbreken we deze kerncijfers en kunnen we bijgevolg de vraag niet inschatten.

4.1 Vraag versus aanbod voor de binnenlandse markt

Medio 2017 waren er in België bijna 54.000 eigenaars van een kampeerauto. Om de vraag naar camperplaatsen door de binnenlandse markt in te schatten, baseren we ons op het onderzoek naar het reisgedrag van de Belgen. Gemiddeld genomen worden 1,9%² van de commerciële reizen in België met de camper gedaan. Voor 2016 gaat dit dan om 1,9% van de 7,06 miljoen commerciële reizen in eigen land. Als we aannemen dat deze vakanties gemiddeld 2,5 nachten³ duren, dan wil dat zeggen dat binnenlandse toeristen in 2016 goed zijn voor ongeveer 335.000 camperovernachtingen in heel België.

² Cijfer gebaseerd op de laatste drie onderzoeken (2012, 2014 en 2016) naar het reisgedrag van de Belgen, uitgevoerd door WES Research & Strategy. Gezien het lage aandeel en de mogelijke foutenmarge hierop, werken we met het gemiddelde aandeel van commerciële reizen dat met de camper gebeurt, volgens de laatste drie onderzoeken.

³ Gebaseerd op het feit dat campertoeristen tussen de 2-4 dagen op stap gaan (Westtoer).

Volgens het WES vindt 70% van het aantal binnenlandse commerciële vakanties plaats in Vlaanderen (inclusief Brussel) en 30% in Wallonië. Als we het jaarlijks aantal camperovernachtingen op dezelfde manier verdelen, dan hebben 234.500 overnachtingen plaats in Vlaanderen. Wat telkens overeenkomt met een vraag naar een standplaats.

Tabel 7: Verdeling van het gemiddeld aantal benodigde standplaatsen per jaar

	Vlaanderen	Wallonië	Totaal
Gemiddeld aantal standplaatsen	234.500	100.500	335.000

De vraag naar standplaatsen is uiteraard niet gelijkmatig verspreid over het volledige jaar en over Vlaanderen. Bepaalde periodes in het jaar en bepaalde bestemmingen zijn populairder dan andere in Vlaanderen.

Om dit in rekening te brengen, delen we de ingeschatte vraag (of het aantal binnenlandse camperovernachtingen) in eerste instantie op naar toeristische regio of kunststad. We gebruiken daarvoor de verdeling van de binnenlandse recreatieve overnachtingen naar toeristische regio of kunststad. We werken niet met het totaal van de binnenlandse overnachtingen, maar met de som van de binnenlandse, recreatieve overnachtingen die plaatsvinden in hotels, B&B's, campings, camperterreinen, vakantiewoningen en overige toeristische logies. Dus de overnachtingen in de vakantieparken/volwassenenlogies en de jeugdlogies worden hier niet in rekening gebracht. Want deze logiesvormen brengen de verdeling van de overnachtingen over de regio's uit evenwicht door de aanwezigheid van een aantal grote vakantieparken op enkele locaties en de grote concentratie van jeugdlogies in de Antwerpse Kempen. Na deze herverdeling, zie je bijvoorbeeld dat 58% van de overnachtingen plaatsvindt aan de Kust. Als we deze sleutel hanteren, betekent dit dat ruim 136.000 camperovernachtingen plaatsvinden aan de Kust.

Daarbovenop weten we uit het gedrag van de kampeerautotoerist dat 40% van hen wil overnachten op een camperterrein of camperparkeerplaats waar mag worden overnacht. 54% van hen wil overnachten op een ander terreingebonden logies (camping of verblijfpark), wel bij voorkeur op een camperplaats. Het aantal binnenlandse camperovernachtingen per regio wordt op die manier opgesplitst, dus 40% van de vraag is gericht op een camperterrein/camperparkeerplaats en 54% op een ander terreingebonden logies (bij voorkeur op een camperplaats). Voor de Kust betekent dit dat iets meer dan 54.000 overnachtingen zouden plaatsvinden op een camperterrein/camperparking en bijna 74.000 op een ander terreingebonden logies. Je kan al deze berekeningen terugvinden in een aparte tabel als een bijlage (zie excel als bijlage).

Vervolgens kijken we per regio naar de spreiding van het aantal overnachtingen per maand. We willen nagaan of er tijdens de drukste maanden van het jaar voldoende capaciteit voor kampeerauto's is in de regio's en kunststeden. We berekenen bijgevolg hoeveel camperplaatsen er nodig zijn in de drukkere periodes van het jaar. Hiervoor berekenen we het aandeel van de camperovernachtingen tijdens de 4 drukste maanden van het jaar. Gebaseerd op deze aandelen berekenen we het gemiddelde voor 1 maand. Dit betekent dat tijdens de alledrukste maand de werkelijke vraag hoger zal liggen dan in deze cijfers.

Misschien zal het aanbod in een kunststad of regio die drukste maand op papier wel maar in werkelijkheid niet helemaal volstaan voor de reële binnenlandse vraag, maar dat brengt anderzijds ook met zich mee dat regio's en kunststeden hun aanbod ook niet gaan richten op een binnenlands vraagniveau dat slechts één maand per jaar zo hoog ligt.

Zo zijn aan de Kust de vier drukste maanden van het jaar juli, augustus, september en april. In deze vier maanden samen, vindt 58% van de overnachtingen plaats. Of gemiddeld 14% per drukke maand. Dit gemiddelde bedraagt voor de Vlaamse regio's ook 14%. In de kunststeden zijn de overnachtingen meer gespreid over het jaar, waardoor dit gemiddelde 10% is. Vertrekkend van het jaarlijks aantal binnenlandse overnachtingen in de verschillende regio's en kunststeden (vorige stap), gaan we naar het aantal camperovernachtingen die plaatsvinden tijdens de drukste maanden van het jaar. Voor de Kust betekent dit dat er op de camperterreinen iets meer dan 7.600 camperovernachtingen zijn in een drukke maand, op de andere terreingebonden logies gaat het om iets meer dan 10.300 overnachtingen. Of anders gezegd, aan de Kust is er tijdens een drukke maand vraag naar 581 (247 en 334) plaatsen per dag. Op deze manier komen we dus voor elke regio tot de vraag naar camperplaatsen per dag en dit in een drukke maand van het jaar. Dit gaat er van uit dat de vraag over alle dagen van de maand mooi gespreid is, hoewel we weten dat dit in realiteit niet het geval is. Zo is de vraag tijdens de weekends hoger dan tijdens de week en zal voor de maand juli de vraag rond bijvoorbeeld 21 juli ook hoger zijn.

Hier tegenover stellen we het aanbod, dus het totaal aantal camperplaatsen per regio. We gaan ervan uit dat een camperterrein, of het gedeelte met de camperplaatsen op een camping of ander terrein, een maximale bezettingsgraad van 90% heeft tijdens het hoogseizoen (omdat door vertrek en aankomstmomenten of annulatie als eens een plek niet ingevuld raakt). Rekening houdend met deze bezettingsgraad, plaatsen we de vraag naar camperplaatsen per dag tegenover het aanbod aan camperplaatsen. En dit doen we voor de vraag en het aanbod naar plaatsen op camperterreinen/kampeerautoparking en de vraag naar camperplaatsen op de andere terreingebonden logies. Voor het aanbod op andere terreingebonden logies, brengen we enkel de terreinen in rekening die camperplaatsen aanbieden.

In tabel 8 geven we enkel de vraag t.o.v. het aanbod weer (de volledige berekening vind je in het bijgevoegd Excel-document). In een extra kolom geven we ook het aantal toeristische plaatsen per regio weer. We kunnen ze beschouwen als een aanvullend aanbod. Om te komen tot conclusies, houden we ook met deze plaatsen rekening.

Deze berekening leert ons dat in een beperkt aantal toeristische regio's en steden het huidige aanbod aan camperplaatsen niet volstaat voor de binnenlandse vraag.

Knelpunten in vraag vs aanbod aan camperplaatsen

Aan de Kust is de vraag naar camperplaatsen op camperterreinen en andere terreingebonden logies een stuk groter dan het aanbod. De vraag naar camperplaatsen op andere terreingebonden logies kan deels opgevangen worden door de toeristische plaatsen die deze terreinen aanbieden. We houden dan wel geen

rekening met het feit dat veel campertoeristen een voorkeur hebben voor camperplaatsen op deze terreinen en met het feit dat er in de drukke maanden ook vraag is van toeristen met tenten, caravans, ... naar deze plaatsen. Met dit in het achterhoofd kunnen we **stellen dat er aan de Kust extra aanbod aan camperplaatsen noodzakelijk is op zowel camperterreinen als op andere terreingebonden logies.**

Wat ook opvalt is het tekort aan camperplaatsen in een aantal **kunststeden**. Dit tekort is het grootst in Brussel. Ook Gent en Leuven kampen met een klein tekort. Een aantal camperplaatsen in of vlakbij Leuven is aangewezen en staat ook gepland (zie verder). In Gent zijn ook een aantal extra camperplaatsen op camperterreinen gepland, maar hier zouden ook een aantal camperplaatsen op de aanwezige camping kunnen ingericht worden. In Antwerpen is er een tekort aan camperplaatsen op 'andere terreingebonden logies', maar dit kan opgevangen worden door camperplaatsen op het aanwezige camperterrein of eventueel door een ander terreingebonden logies in de omgeving van Antwerpen. Ook hier is een nieuwe camping met eventueel camperplaatsen gepland.

In **Brussel** is het tekort groot. Daar is er in totaal (binnenlandse) vraag naar 38 plaatsen/dag tijdens een drukke maand. Brussel zelf heeft slechts 5 plaatsen. Ook in de directe omgeving van Brussel zijn er geen camperterreinen of terreingebonden logies met camperplaatsen. Er zijn wel 2 terreingebonden logies in de omgeving van Brussel (Grimbergen en Wezenbeek-Oppem) die hierop zouden kunnen inspelen door een aantal camperplaatsen in te richten. In de Groene Gordel zelf is er ook een klein tekort aan camperplaatsen. **Extra aanbod aan camperplaatsen in en in de directe omgeving van Brussel is aangewezen, en dit zowel op camperterreinen als op andere terreingebonden logies.** Het zal eenvoudiger zijn camperplaatsen in te richten in de omgeving van Brussel, dan in Brussel zelf. Locaties die vlot verbonden zijn met de stad Brussel zijn het meest interessant.

Verder is er een tekort aan camperplaatsen in de **Vlaamse Ardennen en Hasselt** (en omgeving). In de Vlaamse Ardennen zijn er geen camperterreinen en evenmin camperplaatsen op andere terreingebonden logies. Een minimum aanbod aan camperplaatsen in de Vlaamse Ardennen is zeker aangewezen. Toerisme Vlaanderen ontving in 2018 twee aanvragen voor logiessubsidies voor camperplaatsen in Geraardsbergen en Zwalm. In de directe omgeving van Hasselt zijn er wel voldoende camperterreinen en/of andere terreinen die camperplaatsen aanbieden.

Tabel 8: Verdeling vraag en aanbod op basis van aantal binnenlandse recreatieve overnachtingen, per toeristische regio.

	vraag camperterreinen en -parking	aanbod op camperterreinen en -parking	VRAAG - AANBOD op camperterreinen en -parking	vraag op ander TG logies	aanbod op ander TG logies	VRAAG - AANBOD op ander TG-logies	Totaal tekort aan camperplaatsen	aantal toeristische plaatsen	# recr. overn. uit buurlanden (2016)
Kust	251	112	-140	339	108	-231	-371	1460	830671
Kunststad Brussel	18	5	-13	24	0	-24	-38	0	859779
Kunststeden - Antwerpen	12	104	92	16	0	-16	75	0	427028
Kunststad - Brugge	13	33	21	17	18	1	22	89	832491
Kunststad - Gent	7	7	0	10	1	-9	-9	158	258785
Kunststad - Leuven	4	0	-4	5	0	-5	-8	0	74390
Kunststad - Mechelen	2	5	2	3	0	-3	0	0	36083
Brugse Ommeland	4	14	10	6	5	-1	9	68	50675
Westhoek	19	50	32	25	54	29	61	172	176881
Leiestreek	5	41	35	7	9	2	37	328	71221
Antwerpse Kempen	14	50	36	18	58	39	75	840	145648
Groene Gordel	7	9	2	10	5	-4	-3	89	79503
Hageland	2	25	24	2	17	15	38	13	4162
Haspengouw	6	40	34	8	0	-8	26	1268	26119
Limburgse Kempen	18	127	109	24	32	8	117	300	83696
Maasland	3	7	4	4	35	31	36	276	21247
Meetjesland	2	16	14	3	0	-3	12	21	15300
Scheldeland	3	13	10	4	4	0	10	51	17358
Randst. geb. Antw-Mechelen	1	4	3	1	0	-1	2	98	7722
Vlaamse Ardennen	7	7	0	9	0	-9	-9	0	24873
Voeren	4	0	-4	6	11	5	1	213	22434
Waasland	4	31	27	5	7	2	30	50	12289
Hasselt en omgeving	5	5	0	6	0	-6	-7	0	17563

4.2 Vraag versus aanbod voor de buitenlandse markt

Uit de voorgaande analyse zien we dat er vooral een tekort aan camperplaatsen is aan de Kust, in Brussel en omgeving (Groene Gordel) en in de Vlaamse Ardennen. Er werd echter enkel gekeken naar de vraag van de binnenlandse kampeerautotoerist. We beschikken over onvoldoende gegevens om de vraag van de buitenlandse kampeerautotoerist in te schatten. Vermoedelijk komt de buitenlandse vraag vooral van kampeerautotoeristen uit Nederland, Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk (de buurlanden). Voor Nederland weten we op basis van het Continu Vakantieonderzoek dat 3% van de Nederlanders op vakantie naar België komt met de kampeerauto. Voor de andere buurlanden kennen we dit aandeel niet.

Omdat we de echte vraag van de buitenlandse kampeerautotoerist niet goed kunnen inschatten bij gebrek aan kengetallen, leggen we gewoon het aantal buitenlandse recreatieve overnachtingen van de buurlanden naast de binnenlandse vraag. Daar waar veel recreatieve buitenlandse overnachtingen zijn, zal er ook een zekere vraag naar camperplaatsen zijn. Dit is een vraag die bovenop de binnenlandse vraag komt. In die regio's waar er op vandaag een tekort is voor de binnenlandse vraag, en er eveneens veel buitenlandse overnachtingen zijn, zal dit tekort nog groter zijn. Dit is zeker het geval voor de **Kust, Brussel en de Groene Gordel. Ook in de andere kunststeden zal de vraag toenemen en voor Gent, Mechelen en Leuven zal het aanbod vermoedelijk niet volstaan.** Uiteraard zal de buitenlandse vraag een kleine invloed hebben op de vraag in de **Vlaamse Ardennen**, waardoor het tekort hier nog iets groter zal zijn zolang de aangevraagde dossiers niet gerealiseerd worden.

4.3 Groei van het aantal kampeerauto's

In onze analyse hebben we de vraag naar camperplaatsen in 2017 bekeken en afgezet ten opzichte van het aanbod (op vandaag). We weten echter dat het aantal ingeschreven kampeerauto's de laatste 5 jaar in België jaarlijks toeneemt met 4%. De komende jaren zal hun aantal vermoedelijk blijven toenemen. Dit betekent, in combinatie met de buitenlandse vraag, dat het aanbod aan camperplaatsen op verschillende plaatsen zal moeten toenemen. Zoals hiervoor reeds aangehaald zal het tekort het grootst zijn aan de Kust, Brussel en de Groene Gordel. Ook in Gent, Mechelen en Leuven zal dit leiden tot een groter tekort, evenals in de Vlaamse Ardennen.

Het is uiteraard ook voor andere regio's interessant om wat extra kampeerautoplaatsen te voorzien om tegemoet te komen aan de gestaag groeiende vraag. **Zeker in alle regio's waar er vandaag net voldoende aanbod is om aan de binnenlandse vraag te voldoen, zal er een tekort ontstaan** (vb. Voerstreek).

4.4 Toekomstig aanbod

Dankzij de online bevraging die we uitvoerden in 2018 om een zicht te krijgen op de camperparkings waarop overnacht kan worden, kregen we ook zicht op de initiatieven die de gemeenten in de toekomst zullen nemen om extra plaatsen voor kampeerauto's te creëren. We vroegen enerzijds naar het aantal extra camperplaatsen die ze in de nabije toekomst (3 jaar)

plannen (op een bestaand camperterrein) en anderzijds vroegen we hoeveel parkeerplaatsen voor campers de gemeente zelf wil bij creëren.

In totaal plannen de gemeenten nog 241 bijkomende plaatsen voor campers, waarvan 164 plaatsen op een nieuw of bestaand camperterrein en 69 parkeerplaatsen waar met de camper kan overnacht worden. Ze zullen bijna allemaal gelegen zijn in de Vlaamse regio's.

Tabel 9: Extra toekomstige camperplaatsen

Toeristische regio	Extra camperplaatsen	Extra parkeerplaatsen
Antwerpse Kempen	9	18
Leuven	8	
Brugse Ommeland	20	
Groene Gordel		8
Hageland		4
Haspengouw	25	
Hasselt	8	
Leiestreek	8	11
Leuven	8	
Limburgse Kempen	37	9
Scheldeland		8
Waasland		2
Westhoek	49	9
TOTAAL	172	69

Daarnaast zijn er nog verschillende initiatieven die moeten leiden tot een verhoging van het aanbod aan camperplaatsen. Zo speelt het IPK-project 'Kampeerautotoerisme aan de Kust' in op de vraag naar camperplaatsen aan de Kust. Via dit project wil Westtoer, nog zo'n 180 bijkomende plaatsen helpen creëren, op bestaande campings. In Antwerpen plant men een nieuwe stadscamping (ten vroegste tegen 2020). Op deze camping worden ook een aantal camperplaatsen voorzien.

4.5 Besluit

Doordat kampeerautotoeristen zich vaak verplaatsen is, naast voldoende aanbod aan camperplaatsen, vooral een goede spreiding van camperplaatsen van belang. Er is bijgevolg nood aan voldoende kwalitatief goede camperplaatsen op toeristisch interessante plekken.

Om de vraag naar camperplaatsen tegenover het aanbod te plaatsen, hebben we de vraag op basis van een aantal kengetallen voor de binnenlandse markt ingeschat. Hieruit blijkt dat er voor de binnenlandse markt

vooral een tekort is aan plaatsen aan de Kust, in en rond Brussel (Groene Gordel) en in de Vlaamse Ardennen. (Voor de Vlaamse Ardennen ontving Toerisme Vlaanderen wel twee aanvragen voor logiessubsidies)

Rekening houdend met het feit dat er bovenop de binnenlandse vraag naar camperplaatsen ook een vraag van buitenlandse kampeerautoeristen is, ligt het tekort in de vermelde regio's hoger dan geschat en kan er toch een tekort ontstaan in Leuven, Mechelen en Gent.

Gezien het aantal kampeerauto's in de toekomst gestaag zal toenemen in België, zal ook de binnenlandse vraag langzaam toenemen. Met dit in het achterhoofd is het uiteraard nog voor andere regio's interessant om wat extra kampeerautoplaatsen te voorzien om tegemoet te komen aan de gestaag groeiende vraag. Dit is zeker het geval in Voeren.

Als we het bovenstaande, samen leggen met de analyse over de spreiding van de camperplaatsen in Vlaanderen (zie hiervoor) kunnen we stellen dat ook een minimaal aanbod aan camperplaatsen in de Vlaamse Ardennen en in en rond Brussel bovenaan op de agenda mag geplaatst worden. Toch als we een goed ruimtelijk verdeeld aanbod willen voorzien voor campertoeristen die bij voorkeur op een camperplaats/camperparkeerplaats wensen te staan. Om in te gaan op de vraag naar camperplaatsen op andere terreingebonden logies, en dit aanbod goed te spreiden in Vlaanderen, is er in bijna heel Vlaanderen potentieel om extra camperplaatsen in te richten op dit type terreinen (in mindere mate in de Antwerpse en Limburgse Kempen en de Westhoek).

5 ANDERE KNELPUNTEN KAMPEERAUTOERISME

5.1 Parkeren en overnachten in kampeerauto's

5.1.1 Parkeren van kampeerauto's

De federale wegcode bepaalt dat kampeerauto's zich – als ze de algemene parkeerregels in acht nemen – overal mogen parkeren waar dit niet expliciet verboden is (door vb. de verkeersborden E9b, E9c, E9d en E9i) en waar de breedte en lengte van hun wagen dit toelaat.

Het verkeersbord E9h (verkeersbord i.v.m. het parkeren) bepaalt dat enkel kampeerauto's op deze plaatsen mogen parkeren.

Op vlak van parkeren stelt er zich in principe niet echt een probleem. Zowel aan de Kust als elders in Vlaanderen zijn er altijd wel plekken waar kampeerauto's kunnen parkeren. Er ontstaat vooral een probleem op die plekken waar er parkeervakken worden afgebakend. Dan past een kampeerauto niet in het afgebakende parkeervak. In dat opzicht is het voorzien van een aantal parkeerplaatsen specifiek voor kampeerauto's zeker nuttig.

Het is zeker aan te raden om zulke specifieke parkeerplaatsen te voorzien op toeristische bestemmingen in het algemeen (vb. kustgemeenten, maar ook de kunststeden) en nabij toeristische trekpleisters die vlot en vaak vooral met de auto bereikbaar zijn. Deze parkeerplaatsen kunnen op publieke parkings voorzien worden door de gemeenten, en op private parkings door de uitbaters van de attracties in kwestie.

Via onze eigen bevraging hebben we voor 2018 een beter zicht op aantal parkeerplaatsen specifiek voor kampeerauto's. Naast de 38 camperparkings (125 plaatsen) waarop ook overnachten toegelaten is, zijn er nog 11 camperparkings (met in totaal 66 plaatsen), waar men enkel mag stilstaan en/of parkeren, maar niet overnachten. Dus in heel Vlaanderen zijn er 49 camperparkings met 192 plaatsen.

5.1.2 Overnachten in een kampeerauto

5.1.2.1 Politiereglement of politieverordening

Een deel van de gemeenten (in de bevraging ongeveer 60%) bepaalt via het politiereglement of een politieverordening dat overnachten op de openbare weg (openbaar domein) niet toegelaten is. Dit is zeker zo voor alle gemeenten aan de Kust, maar ook in het binnenland komt dit voor. Kampeerautotoeristen mogen dus vaak niet overnachten op parkings (al dan niet specifiek voorzien voor kampeerauto's). Bijgevolg moeten ze zich voor een overnachting, wettelijk gezien, naar een camperterrein of een ander 'terreingebonden toeristisch logies' begeven waar ze met hun camper terecht kunnen.

5.1.2.2 Het Vlaamse logiesdecreet

Het logiesdecreet (decreet van 5 februari 2016 houdende het toeristische logies) definieert een toeristisch logies als volgt: “elke constructie, inrichting, ruimte of terrein, in eender welke vorm, dat aan een of meer toeristen tegen betaling de mogelijkheid tot verblijf biedt voor een of meer nachten, en dat wordt aangeboden op de toeristische markt”. Onder aanbieden op de toeristische markt verstaat men: “het op eender welke wijze publiek aanbieden van een toeristisch logies, hetzij als exploitant, hetzij via een tussenpersoon”.

Wie toeristen laat overnachten, moet sinds 1 april 2017 voldoen aan de regels van het nieuwe logiesdecreet. Het logiesdecreet moet de toerist veiligheid en basiskwaliteit garanderen en legt daarom enkele voorwaarden op aan elk logies:

- Er is een brandveiligheidsattest dat bewijst dat het logies voldoet aan specifieke brandveiligheidsnormen.
- Het logies is voldoende proper en onderhouden.
- Er is een verzekering voor brand en burgerlijke aansprakelijkheid voor het logies én de uitbating.
- De uitbater of de persoon die de dagelijkse leiding heeft, is niet veroordeeld voor misdrijven.
- Het logies wordt minstens voor één overnachting aangeboden (dus niet per uur).
- De uitbater heeft een eigendomsbewijs, of een huurovereenkomst die toelaat het logies uit te baten.
- De informatie over het logies is waarheidsgetrouw.

Het logiesdecreet verdeelt het logiesaanbod in twee categorieën: ‘kamergebonden’ en ‘terreingebonden’ logies; elk met een beperkt aantal algemene uitbatingsnormen die een minimum aan comfort garanderen. Voldoet het logies aan de normen van één van die twee categorieën dan mag je het als ‘logies’ uitbaten.

De algemene uitbatingsnormen voor ‘terreingebonden logies’ gaan over de inrichting en de bezetting van de verschillende types van plaatsen (verblijfplaats, toeristische kampeerplaats, seizoensplaats, camperplaats of tentenweide), over de gemeenschappelijke sanitaire voorzieningen, de aanwezigheid van waterkraantjes, lozingspunten, afvalverzamelplaatsen, elektriciteitsaansluitingen, ... Een terreingebonden logies moet ook bewijzen dat de uitbating planologisch toegelaten is door ruimtelijke ordening.

Wie zijn logies op de markt wil plaatsen met een beschermde benaming, moet ervoor zorgen dat het, bovenop de basisvoorwaarden, ook voldoet aan een aantal specifieke voorwaarden. Camperterreinen, campings en vakantieparken zijn in het logiesdecreet beschermde benamingen.

Wat betreft de camperterreinen maakt het logiesdecreet een onderscheid tussen camperterreinen tot en met 9 plaatsen of meer dan 9 plaatsen. Een camperterrein tot en met 9 plaatsen moet aan minder normen voldoen dan een groter camperterrein. Vanaf 10 plaatsen zijn er dus een paar bijkomende voorwaarden.

Een camperterrein met 9 plaatsen of minder moet minstens aan de volgende voorwaarden voldoen:

- de grootte van de camperplaatsen is minstens 8 x 3 meter;
- de plaatsen en de wegen op het terrein hebben een draagvermogen van minstens 4 ton;
- de camperplaatsen zijn ‘afgebakend’ of duidelijk aangeduid (bv. strepen of punten op de grond);
- er is een watertappunt;

- er zijn een of meer vuilnisbakken (van voldoende grootte);
- er is een lozingspunt voor chemische toiletten (dat ook mag gebruikt worden voor het lozen van afvalwater);
- er is een informatiebord met een plattegrond van het terrein en een aantal contactgegevens.

Een camperterrein met meer dan 9 camperplaatsen moet ook aan volgende voorwaarden voldoen:

- er is een speciaal ingerichte verharde plaats voor drinkwaterbevoorrading en verwijdering van afvalwater van campers;
- minstens 50% van de plaatsen beschikken over een individuele elektriciteitsaansluiting met een stroomlevering van minstens 6 ampère. Die plaatsen bevinden zich op maximaal 50 meter van de elektriciteitsaansluiting;
- er is een goed zichtbaar en duidelijk aangeduide verzamelplaats voor afval. Minstens worden papier en karton, glas en restafval gescheiden verzameld;
- extra informatie over de voorzieningen en services en aankomst- en vertrektijden voor de logerende toeristen.

Zodra een logies voldoet aan de verplichte basisvoorwaarden en de algemene uitbatingsnormen voor een kamer- of terreingebonden logies, dan mag het logies beginnen met uitbaten. Het logies moet wel eerst **aangemeld** worden bij Toerisme Vlaanderen. Elk logies kan ook **erkend** worden door Toerisme Vlaanderen.

Voor gemeenten of privé personen die een klein aantal camperplaatsen willen voorzien, werd in het verleden (onder het vorige logiesdecreet) vaak opgemerkt dat dit een relatief grote investering vergt. Dus daar waar de vraag naar dit type plaatsen er wel is, maar in beperkte mate, is er vaak niemand die wil investeren in een camperterrein (noch een privépartner, noch de gemeente). Het nieuwe logiesdecreet speelt hier op in door een onderscheid te maken tussen grote en kleine camperterreinen (zie hierboven) en de voorwaarden voor kleine camperterreinen zo beperkt mogelijk te houden.

Daarenboven is in het nieuwe logiesdecreet in de definitie van een toeristische logies bewust het volgende opgenomen: "... dat aan een of meer toeristen **tegen betaling** de mogelijkheid tot verblijf biedt ...". Van groot belang hier is de term 'tegen betaling'. Dit betekent dat een gemeente of een andere privépersoon **gratis** een aantal camperplaatsen met mogelijkheid om te overnachten kan aanbieden zonder te moeten investeren in een aantal voorzieningen zoals een lozingspunt, ...

Dit creëert zeker mogelijkheden voor die gebieden waar er op vandaag geen camperplaatsen zijn omdat men de investeringskost te hoog vindt of er niemand gevonden wordt die wil investeren in deze doelgroep, ... Soms is er wel een aanbod voor kampeerauto's, maar niet in de winter (omdat veel kampeerbedrijven dan sluiten vanwege de lage toeristische vraag). Hierdoor kunnen gemeenten bijvoorbeeld wel een aantal plaatsen voorzien waarop kampeerauto's gratis kunnen overnachten. Vaak zal dit op een openbare parking zijn en moet de gemeente nagaan in hoeverre dit conflicteert met het politiereglement/verordening in die gemeente (zie hierboven). Deze problematiek kan dan op gemeentelijk niveau opgelost worden.

Op vandaag weten we dat er al een aantal gemeenten deze mogelijkheid hebben aangegrepen om gratis camperplaatsen aan te bieden.

5.1.2.3 Handhaving

In het verleden was het zo dat de handhaving van het kampeerverbod op de openbare weg (door gemeentelijke politieverordeningen) aan de Kust voor veel problemen heeft gezorgd. Omdat er toen zo goed als geen aanbod aan camperplaatsen was, verbleven deze toeristen vooral op publieke parkings. Hier werd niet echt tegen opgetreden, met als gevolg dat veel kampeerbedrijven niet ingingen op de vraag naar camperplaatsen en er bijgevolg geen camperplaatsen bijkwamen.

Om deze problematiek aan te pakken heeft de Kust de laatste jaren ingezet op handhaving (via de politie), het verhogen van de faciliteiten voor kampeerautoeristen (aanbod camperplaatsen) en communicatie hierover naar de toerist. Volgens Westtoer is op vandaag het illegaal kamperen door kampeerautoeristen enorm gedaald. Enerzijds omdat het aanbod aan camperplaatsen tussen 2009 en 2016 is toegenomen. Anderzijds doordat de politie beter optreedt tegen illegaal overnachten. Dit doen ze door:

- preventief geparkeerde kampeerautoeristen te informeren over de overnachtingsmogelijkheden op de kampeerbedrijven in de omgeving;
- direct te handhaven als er klachten binnenkomen (in dat geval wordt de kampeerautogebruiker verzocht een overnachtingsplaats te zoeken op de bestaande kampeerbedrijven).

Uit de cijfers leren we ook dat slechts 6% van de kampeerautoeristen graag wil wildkamperen. Dat betekent dat de overgrote meerderheid bij voorkeur op een camperterrein of camping wil verblijven. Op vandaag is het aanbod aan camperplaatsen aan de Kust echter nog altijd lager dan de vraag (zie hiervoor).

We weten, via de online bevraging van de gemeenten (2018), intussen dat in de rest van Vlaanderen ook regelmatig wordt overnacht in campers op parkeerplaatsen. Dit gebeurt vooral daar waar het aanbod aan camperplaatsen kleiner is dan de vraag, of er helemaal geen aanbod is. Slechts een beperkt aantal gemeenten treedt hiertegen op.

In de nota 'Kampeerautoerisme aan de Kust' van 2008 werd als antwoord op het handhavingsprobleem o.a. gesuggereerd om een parkeerverbod voor kampeerauto's in te voeren over heel de kustlijn. Dit moest dan gecombineerd worden met parkings specifiek voor kampeerauto's. Op die manier kon de politie veel gerichter controleren of kampeerauto's 's nachts bleven staan op de parkeerplaatsen. Dit is echter nooit doorgevoerd. In de praktijk volstaat dit ook onvoldoende als sluitende oplossing. Want zelfs als dit parkeerverbod er is, dan moet de politie nog altijd controleren of er geen kampeerauto's verkeerd geparkeerd staan. Zoals hierboven aangehaald, zijn er op vandaag aan de Kust veel minder kampeerautoeristen die illegaal kamperen en dit heeft men vooral bereikt door het aantal camperplaatsen op te trekken en duidelijk te communiceren over waar ze te vinden zijn.

5.1.3 **Besluit**

Aangezien kampeerauto's in principe overal mogen **parkeren** waar dit niet expliciet verboden is, gaan we ervan uit dat er over het algemeen geen tekort aan parkeerplaatsen voor campers is. Het is wel aan te bevelen om specifieke parkeerplaatsen bij toeristische trekpleisters zoals de Kust, de kunststeden, specifieke

attractiepunten (vb. Plopsaland, het Nationale Park Hoge Kempen, ...) te voorzien. Op zich kan elke gemeente of toeristische attractie dit type plaatsen voorzien.

Op vandaag is **overnachten** in de kampeerauto op een publieke parking in meer dan de helft van de gemeenten verboden (vanwege een politiereglement/verordening). Een groot deel van de kampeerautotoeristen doet dit enkel indien er geen camperplaatsen voorhanden zijn. Om dit te voorkomen volstaat het dus om camperplaatsen te voorzien.

Wanneer de vraag naar camperplaatsen klein is, is het vaak moeilijk om een toeristische speler te vinden die dit type plaatsen wil voorzien. De normen voor camperterreinen met minder dan 10 plaatsen kunnen misschien een aantal toeristische spelers overtuigen om toch zo'n terrein in te richten. Het nieuwe logiesdecreet laat ook toe om gratis een aantal camperplaatsen te voorzien. Op dat ogenblik valt men niet onder het logiesdecreet en moet men ook niet voldoen aan de normen hiervan. Op die manier kan een gemeente, of andere partner voorzien in gratis camperplaatsen op zijn grondgebied. Indien een gemeente dit soort plaatsen voorziet op een publieke parking, moet zij eventueel wel haar verordening of reglement aanpassen als dat overnachten op het openbaar domein verbiedt.

5.2 Onduidelijkheid over ruimtelijke mogelijkheden voor het inrichten van camperplaatsen

Via ruimtelijke plannen (gewestplan, bijzondere plannen van aanleg en ruimtelijke uitvoeringsplannen) bepaalt de overheid waar er welke functies kunnen ingericht worden. Ruimtelijke plannen bestaan uit een bestemmingsplan (kaart met gekleurde zones + legende) en daarbij horende stedenbouwkundige voorschriften. De stedenbouwkundige voorschriften geven aan wat op een perceel in de overeenstemmende bestemmingszone mag en wat niet. Het kan gaan over de functie (wonen, recreatie, landbouw,...), over de inrichting (de hoogte van gebouwen, welke verhardingen je kan gebruiken, of een haag mag of moet, waar wegen mogen liggen,...) en over het beheer (bijvoorbeeld: dat hagen in het gebied ten allen tijde onderhouden moeten blijven,...). Camperterreinen en/of andere 'terreingebonden toeristische logies' kunnen dus niet op elke plek in Vlaanderen ingericht worden.

Gezien het gewestplan, het oudste ruimtelijke plan, voor elk deel van het grondgebied Vlaanderen aangeeft wat kan en wat niet, gaan we daar verder op in. Andere ruimtelijke plannen (RUP's, BPA's, ...) omvatten zeer gelijkaardige bestemmingen. Maar omdat ze niet werken met een lijst van vooraf gedefinieerde bestemmingen, is het moeilijk om ze hier te bespreken. Binnen een RUP/BPA kan bijvoorbeeld wel een gebied specifiek voor camperterreinen worden afgebakend. Alle ruimtelijke plannen die na het gewestplan zijn goedgekeurd, verfijnen of vervangen de bestemming van het gewestplan/BPA. Indien men op vandaag een camperterrein wil inrichten, op een plek waar de bestemmingsvoorschriften dit niet toelaten, moet eerst een ruimtelijk uitvoeringsplan opgemaakt worden om de bestemming te wijzigen.

5.2.1 Zonering op het gewestplan

Gebieden voor (verblijfs)recreatie op het gewestplan zijn specifiek bestemd voor recreatieve en toeristische accommodatie. Camperterreinen/-plaatsen worden bij voorkeur ingericht in deze recreatiegebieden. Daarnaast bestaat ook de mogelijkheid om camperterreinen in te richten in het woongebied. Of deze al dan niet thuishoren in het woongebied hangt af van de schaal van deze terreinen.

5.2.1.1 Agrarisch gebied

Volgens de voorschriften van het gewestplan is in het agrarische gebied het volgende toegestaan:

*De agrarische gebieden zijn bestemd voor de landbouw in de ruime zin. Behoudens bijzondere bepalingen mogen de agrarische gebieden enkel bevatten de voor het bedrijf noodzakelijke gebouwen, de woning van de exploitanten, benevens **verblijfsgelegenheid voor zover deze een integrerend deel van een leefbaar bedrijf uitmaakt**, en eveneens para-agrarische bedrijven. Gebouwen bestemd voor niet aan de grond gebonden agrarische bedrijven met industrieel karakter of voor intensieve veeteelt, mogen slechts opgericht worden op ten minste 300 m. van een woongebied of op ten minste 100 m. van een woonuitbreidingsgebied, tenzij het een woongebied met landelijk karakter betreft. De afstand van 300 m. en 100 m. geldt evenwel niet in geval van uitbreiding van bestaande bedrijven. De overschakeling naar bosgebied is toegestaan overeenkomstig de bepalingen van artikel 35 van het Veldwetboek, betreffende de afbakening van landbouw- en bosgebieden.*

De omzendbrief van 8 juli 1997 geeft meer uitleg bij de interpretatie van dit voorschrift. Hierin staat het volgende:

*In het agrarisch gebied is eveneens verblijfsgelegenheid toegelaten voor zover deze een integrerend deel van een leefbaar bedrijf uitmaakt. Hierbij moet in de eerste plaats worden gedacht aan **toeristische verblijfsgelegenheid** zoals de mogelijkheid van overnachting op een landbouwbedrijf of **kampeermogelijkheid op een landbouwbedrijf (kampeerboerderij)**. Aldus kunnen in toeristische streken leefbare landbouwbedrijven worden ingeschakeld in de toeristische bedrijvigheid (hoevetoerisme).*

Geen vaste verblijven (weekendhuizen) of afzonderlijke woningen kunnen worden toegestaan en de landbouwactiviteit dient de hoofdactiviteit te blijven. De verblijfsgelegenheid die hier wordt bedoeld is inderdaad essentieel gericht op tijdelijk verblijf. Permanente verblijfsgelegenheid voor andere personen dan de exploitanten van het bedrijf en hun gezin kan niet worden toegelaten, ook al zou het personen, andere dan de exploitanten, betreffen die tewerkgesteld zijn op het bedrijf.

*Het begrip « **leefbaar bedrijf** » dient hierbij te worden begrepen in de zin van een werkelijke, volwaardige landbouwexploitatie. Het is niet de bedoeling om bij de beoordeling van een bouwvergunningsaanvraag de economische rentabiliteit van het agrarisch bedrijf door te lichten, maar wel dient nagegaan te worden of het werkelijk en ondubbelzinnig om een agrarisch bedrijf gaat. Aan de hand van de bouwplannen moet worden nagegaan of het in de ontworpen bouwwerken onder te brengen bedrijf geen voorwendsel is om een gebouw op te trekken dat niet beantwoordt aan de bestemming agrarisch gebied en bijgevolg in dergelijk gebied niet thuishoort, zoals bijvoorbeeld een hotel of een gewone camping.*

Op basis van het bovenstaande mogen we stellen dat het mogelijk is om in het agrarisch gebied een camperterrein of een andere vorm van 'terreingebonden toeristisch logies' in te richten dat hoort bij een actief landbouwbedrijf. Hierbij moet altijd de toets aan de goede ruimtelijke ordening gebeuren en is het advies van het Departement Landbouw en Visserij richtinggevend. Het Departement Landbouw en Visserij is van mening dat camperplaatsen enkel toegelaten kunnen worden als dit niet gepaard gaat met bijkomende verharding en als de bijhorende noodzakelijke infrastructuur wordt ingericht in de bestaande gebouwen. Bij voorkeur worden er in het agrarisch gebied ook geen water- en elektriciteitsaansluitingen per plaats ingericht. Op basis van deze wetgeving zijn er al enkele kleinschalige campings ingericht.

5.2.1.2 Recreatief medegebruik

In andere gewestplanbestemmingen is het niet de bedoeling om camperterreinen in te richten. Andere gewestplanbestemmingen zouden eventueel in aanmerking kunnen komen via de wetgeving omtrent het recreatief medegebruik (Art 4.4.4 van de Vlaamse Codex).

Art. 4.4.4. §1. *In alle bestemmingsgebieden kunnen, naast de handelingen die gericht zijn op de verwezenlijking van de bestemming, ook handelingen worden vergund die gericht zijn op het sociaal-culturele of recreatieve medegebruik, voor zover ze door hun **beperkte impact** de verwezenlijking van de algemene bestemming niet in het gedrang brengen.*

De memorie van toelichting bij dit artikel bevat het volgende:

“De impact kan beperkt zijn door (niet limitatief) :

- *het beperkte ruimtebeslag (dat geldt bijvoorbeeld voor lijnvormige infrastructuur, zoals wandelwegen, ruiterspaden en fietspaden of infrastructuur met een kleine oppervlakte, zoals een picknicktafel, een zitbank, een informatiebord) ;*
- *de tijdelijkheid van de ingreep (zoals bij een occasionele motorcross in agrarisch gebied, die bijvoorbeeld maximaal 3 keer per jaar wordt gehouden) ;*
- *de afwezigheid van weerslag op het terrein (zoals bij het overvliegen van een agrarisch gebied met modelvliegtuigen, of het waterskiën op een zone voor waterweg).”*

De beperkte impact van de handeling gericht op het recreatieve medegebruik kan dus blijken uit ofwel (1) het tijdelijk karakter van de ingreep, ofwel (2) het beperkte ruimtebeslag, ofwel (3) de afwezigheid van weerslag op het terrein. Het is dus van belang om in elk dossier concreet na te gaan of de handelingen door hun beperkte impact de verwezenlijking van de algemene bestemming niet in het gedrang brengen.

De begrippen “specifieke periode of op bepaalde momenten” moeten geïnterpreteerd worden als “periode of momenten in de tijd beperkt”.

De afwijkingsbepaling art. 4.4.4 van de VCRO kan overwogen worden voor een tijdelijke mini-camping van max. 6 tot 8 plaatsen en als voldaan wordt aan de hierboven vermelde voorwaarden. Het al of niet vergunnen van zo'n terrein hangt af van de beoordeling van de impact en/of het terrein de bestemming

niet in het gedrang brengt. Een belangrijke voorwaarde is dat het terrein niet uitsluitend wordt gebruikt voor recreatief gebruik. Een concrete toets inzake de beperkte impact is noodzakelijk en moet ook zo gemotiveerd worden in de vergunningsbeslissing.

Op deze manier zijn in Vlaanderen nu al een aantal kleine campings (mini-camping) in het agrarische gebied vergund. Het advies van het Departement Landbouw en Visserij is vanwege de ligging in agrarisch gebied richtinggevend. Ook hier zullen ze extra voorwaarden opleggen (zie hierboven).

Via het recreatief medegebruik wordt het eventueel mogelijk om ook in andere bestemmingsgebieden camperplaatsen of camperterreinen te voorzien. In het agrarisch gebied wordt dit moeilijk, vanwege de gevraagde verharding van de plaatsen. Maar in industriegebied, ... zijn er eventueel wel mogelijkheden.

5.2.2 Besluit

Op vandaag kan je camperplaatsen zonder probleem inrichten in gebieden voor verblijfsrecreatie. Ook in woongebieden en in het agrarisch gebied, bij actieve landbouwbedrijven, zijn er mogelijkheden. Los van de bestemming zal steeds toegezien worden op de omvang en impact van zo'n terrein (of de plaatsen). Via recreatief medegebruik ontstaan er ook mogelijkheden (zie bovenstaande voorwaarden). Hierdoor zouden er wel meerdere gebieden in aanmerking kunnen komen voor het inrichten van camperplaatsen.

5.3 Afstemmen van het toeristisch product op de vraag naar specifieke camperplaatsen

Zoals hierboven aangehaald, hangt de prijs die kampeerautotoeristen willen betalen af van de voorzieningen waar ze naar op zoek zijn. Ze verkiezen wel een **basisprijs per camper** (onafhankelijk van hoeveel personen in de camper reizen, of er een hond mee is, ...). Hierin zit de basisinfrastructuur (bewaakt terrein, watertappunt en lozingspunt), eventueel een basisverbruik en wifi vervat. Daarnaast willen ze liever bijbetalen volgens eigen verbruik van vb. elektriciteit, water, ...

Daarnaast gaat hun voorkeur uit naar **verharde plaatsen**. Als het gaat over plaatsen op een terrein gebonden logies (bv. een camping of een vakantiepark) willen ze graag een afgescheiden deel specifiek voor kampeerauto's, bij voorkeur aan de ingang van het terrein (zodat ze vlot in en uit kunnen rijden want hun camper is ook hun auto). Een plaats reserveren terwijl ze met de camper op uitstap gaan, is een troef, evenals persoonlijk en gastvrij onthaal.

Sinds 2011 zijn er een aantal initiatieven geweest om kampeerautobaters te stimuleren aandacht te hebben voor de vraag van de kampeerautotoerist. We leggen ze hierna kort uit.

5.3.1 Kampeerautovriendelijk label

Het label 'Kampeerautovriendelijk' werd in 2011 ontwikkeld om kampeeruitbaters te stimuleren camperplaatsen op hun terrein in te richten en om dit aanbod op campings sterker in beeld te brengen. Om het label te bekomen, moest een terrein minstens over 4 verharde camperplaatsen met een individuele elektriciteitsaansluiting beschikken. Het verblijfstarief voor de camperplaats lag minstens 20% lager dan voor de toeristische kampeerplaats op het terrein. Daarnaast beschikte een kampeerautovriendelijk logies over drinkwaterbevoorrading en afvoer van afvalwater van kampeerauto's. Kampeeruitbaters werden zo aangezet camperplaatsen in te richten die tegemoet kwamen aan de vraag van de kampeerautotoerist.

Het label werd gepromoot via een specifieke website die de campings met label extra in de kijker zette. Deze website (<http://www.kampeerautologies.be/kampeerautovriendelijk-logies/>) bestaat niet meer, net als het label zelf. In 2012 werden 24 labels uitgereikt. Sindsdien waren er geen labels meer bijgekomen. De website bevatte enkel campings met dit label en niet alle beschikbare camperplaatsen (bv. niet diegene op camperterreinen). Kampeerautotoeristen zijn evenwel vooral op zoek naar websites met een overzicht van alle camperplaatsen waar ze terecht kunnen (zie verder). Hierdoor werd de website niet als marketingmiddel gebruikt. Het label kon campings onvoldoende overtuigen om camperplaatsen in te richten en schoot bijgevolg zijn doelstelling voorbij.

5.3.2 Vlaamse logiessubsidies

Toerisme Vlaanderen investeert al geruime tijd in de uitbouw van kwalitatief hoogstaand toeristisch logies. Het stelsel van de logiessubsidies schept de mogelijkheid om gerichte financiële ondersteuning te geven volgens specifieke beleidskeuzes. In 2012, 2016 en 2017 konden uitbaters van een vergund logies logiessubsidies verkrijgen voor de aanleg en inrichting van camperplaatsen. Via de oproep van 2012 kende Toerisme Vlaanderen 60.000 euro logiessubsidie toe voor camperplaatsen op 3 'terreingebonden logies' en de inrichting van één camperterrein. Via de oproepen van 2016 en 2017 ontving Toerisme Vlaanderen 10 dossiers voor het inrichten van camperplaatsen, waarvan nog maar één aanvraag werd gerealiseerd. Via de oproep van 2018 werden intussen 7 dossiers ingediend. Deze logiessubsidie kan enkel aangevraagd worden door erkende logies.

Aangezien er zowel bij de oproep van 2012, 2016, 2017 en 2018 dossiers werden ingediend voor de aanleg van camperplaatsen, blijkt hier toch vraag naar. Daarom zullen uitbaters ook in 2019 en 2020 een logiessubsidie kunnen aanvragen voor de aanleg van camperplaatsen.

5.3.3 IPK-project Kampeerautotoerisme aan de Kust

Het project 'Kampeerautotoerisme aan de Kust (2015-2017): een kampeerautovriendelijke Kust' (onderdeel van het Impulsprogramma Kust van Toerisme Vlaanderen) had als doel het aanbod aan camperplaatsen aan de Vlaamse Kust te verhogen. Dit trachtte men te doen door een product op maat van de kampeerautotoerist te ontwikkelen, rekening houdend met de rentabiliteit ervan.

Het project bood kampeerondernemers de mogelijkheid een inrichtingsplan te laten opmaken voor de aanleg van camperplaatsen op een afgebakend deel van hun bedrijf. Na een oproep werden elf campings geselecteerd voor de opmaak van zo'n inrichtingsplan. Dat er duidelijk interesse was voor dit project heeft deels te maken met het feit dat de vraag naar jaarplaatsen op campings achteruit gaat en ondernemers bijgevolg zoeken naar nieuwe inkomsten. Eén van de mogelijkheden is een gedifferentieerd aanbod op de campings, door te investeren in nieuwe logiesvormen, herinrichting van de ruimte ... De aanleg van camperplaatsen is hierin een valabele optie.

Vervolgens selecteerde Westtoer in Nederland verschillende soorten camperterreinen (=best practices), die elk inspelen op een ander type kampeerautotoeristen. Bijvoorbeeld toeristen die veel belang hechten aan veiligheid en op zoek gaan naar persoonlijke aandacht en kleinschaligheid; toeristen die op zoek gaan naar veel privacy en bijgevolg zo weinig mogelijk contact zoeken, ... Deze goede praktijkvoorbeelden werden tijdens een inspiratietrip aan geïnteresseerde kampeerondernemers en gemeenten voorgesteld.

Na deze inspiratietrip werd, voor elk van de 11 campings een inrichtingsplan uitgewerkt. Om dit op te maken is rekening gehouden met de zone die in aanmerking komt voor (her)inrichting, met het huidige aanbod op de campings en met de kampeerautotoerist die men wil aantrekken. Na een brainstormsessie kwam men voor elk terrein tot 2 kwalitatieve inrichtingsvoorstellen. Voor deze inrichtingsvoorstellen werd ook een investeringsraming uitgewerkt. Op basis hiervan werd uiteindelijk voor elke camping een definitief inrichtingsplan uitgewerkt.

Zes campings hebben nu concrete plannen om meer plaatsen te creëren in de nabije toekomst. Westtoer hoopt op deze manier 180 extra plaatsen aan de kust te creëren.

5.3.4 Besluit

De laatste jaren werden er verschillende initiatieven genomen om het inrichten van plaatsen voor kampeerauto's te stimuleren. Uiteraard rekening houdend met de vraag van de kampeerautotoerist. Het kampeerautovriendelijk label kende weinig succes en is intussen afgeschaft. Omdat de vraag naar extra camperplaatsen er nog altijd is, blijft de logiessubsidie voor het inrichten van camperplaatsen in 2019 en 2020 bestaan. Het IPK project 'Kampeerautotoerisme aan de Kust' lijkt succes te kennen. Via dit project tracht men, aan de hand van op maat gemaakte inrichtingsplannen, een beter product voor de kampeerautotoerist te ontwikkelen. Naast het inspelen op de vraag van de toerist is er via deze inrichtingsplannen ook veel aandacht voor een kwalitatieve en duurzame inrichting. Tot hiertoe lijkt dit te werken en plannen een aantal kampeeruitbaters effectief over te gaan tot het aanleggen van camperplaatsen. Er kan bekeken worden hoe de ervaringen en inzichten uit dit project kunnen helpen om in heel Vlaanderen de aanleg van camperplaatsen aan te moedigen

5.4 Promotie en gebruikerswebsites

Kampeerautotoerisme wordt vaak niet als een toeristische beleving op zich gezien en ook niet gepromoot. De meeste toeristische marketingorganisaties promoten de belevingen van de regio en zien het logies als

een ondersteunende infrastructuur. Camperplaatsen op zich vormen dan ook geen beleving waarmee toeristen worden overtuigd om een regio te bezoeken. Maar ook specifieke informatie over camperplaatsen is niet altijd eenvoudig op de websites van de verschillende toeristische partners terug te vinden.

Daarenboven worden campertoeristen gekenmerkt door een actief verplaatsingspatroon. Zwerven en rondreizen is inherent aan deze toerist. Ze verblijven nooit lang op één plek en reserveren zeer weinig op voorhand hun plaats. Het is dan ook belangrijk dat ze vlot en eenvoudig alle informatie over kampeerautoparkings en camperplaatsen kunnen terug vinden. Daarom zijn websites van toeristische regio's en kunststeden niet altijd de snelste manier om informatie over camperplaatsen te vinden.

Kampeerautotoeristen blijken zeer actief op het vlak van informele communicatie en informatie-uitwisseling. De fora op websites zoals www.campersite.be worden druk bezocht. Deze websites bevatten naast nuttige informatie soms ook verkeerde informatie. Sommige van deze websites zijn opgebouwd uit informatie die de kampeerautotoeristen er zelf op plaatsen. Dit heeft tot gevolg dat als camperplaatsen verdwijnen bijvoorbeeld, deze informatie vaak niet van de website verdwijnt. Daarnaast wordt parkeren en kamperen vaak als hetzelfde aanzien, waardoor de site geen onderscheid maakt tussen kampeerautoparkings en camperplaatsen.

Correcte informatie over de aangemelde, erkende en vergunde camperplaatsen zit momenteel in de databank van Toerisme Vlaanderen, die deze informatie via open data ontsluit. Het komt er dus op aan om die juiste informatie op veel gebruikte (internationale) fora/websites/apps en brochures/kaarten van de kampeerautotoeristen te krijgen (zoals vb. www.campings-in-vlaanderen.be, www.campercontact.com, ...).

6 MOGELIJKE ACTIES

Er zijn de voorbije jaren verschillende acties ondernomen om het aanbod aan camperplaatsen beter af te stemmen op de vraag. De analyses in deze nota leren dat het aantal knelpunten al bij al beperkt is en vrij helder af te bakenen. Samen met de sectororganisaties, de lokale overheden en de kampeerautogebruikers willen we nagaan welke bijkomende acties nog mogelijk en/of wenselijk zijn. Hieronder staan voorstellen.

Knelpunt	Actie
<p>Vraag vs aanbod</p> <ul style="list-style-type: none"> - er zijn een aantal regio's waar de vraag niet op het aanbod is afgestemd. Zo is er een tekort aan camperplaatsen aan de Kust, in en rond Brussel (Groene Gordel) en de Vlaamse Ardennen. Aangezien de vraag in de toekomst verder zal toenemen en de buitenlandse vraag niet in rekening is gebracht bij de analyse, zal het aanbod op termijn ook niet volstaan in Mechelen, Leuven, Gent en Voeren. - op vlak van spreiding van camperplaatsen op terreingebonden logies, is er in bijna heel Vlaanderen potentieel om extra camperplaatsen in te richten (in mindere mate in de Antwerpse en Limburgse Kempen en de Westhoek). 	<ul style="list-style-type: none"> - Er staan projecten gepland om knelpunten op te lossen of te verkleinen. (Gent, Leuven, Vlaamse Ardennen, Kust...) - Hoe kunnen we de aanleg van camperplaatsen stimuleren in bepaalde regio's (via steden en gemeenten en/of via kampeeruitbaters)?; - Kunnen Recread-Pasar-KempenCampings, PTO's, kunststeden... leden/geïnteresseerden sensibiliseren dat het interessant is om camperplaatsen aan te leggen? - Kunnen gemeenten, ondernemers of andere publieke of toeristische partners kleine camperparkings voorzien, daar waar er geen aanbod is en de vraag relatief klein? Cfr bestaande brochure BCCMA om gemeenten/andere (publieke) partners te informeren waarom het interessant is om camperplaatsen in te richten; - Logiespremies voor de aanleg van camperplaatsen verder (en eventueel anders?) toekennen - ...
<p>Ruimtelijke mogelijkheden</p> <ul style="list-style-type: none"> - Er kunnen vandaag de dag in meerdere bestemmingszones camperterreinen ingericht worden, toch signaleren de deelnemers aan het overleg moeilijkheden om goede plekken te vinden. Misschien kan recreatief medegebruik hier mogelijkheden bieden. 	<ul style="list-style-type: none"> - Toerisme Vlaanderen bekijkt, samen met Ruimte Vlaanderen, de mogelijkheden van het recreatief medegebruik voor camperplaatsen. - Kunnen andere partners hier iets betekenen?
<p>Afstemmen product op vraag</p> <ul style="list-style-type: none"> - het aanbod van camperplaatsen en terreinen voldoet niet altijd aan de vraag van de kampeerautotoerist. 	<ul style="list-style-type: none"> - Er komt een begeleidingstraject rond kwaliteit en beleving voor terreingebonden logies (ikv kwaliteitswerking). Binnen dit traject zal extra aandacht gaan naar camperplaatsen.

	<ul style="list-style-type: none"> - Kunnen we de conclusies en ervaringen uit het project Kampeerautotoerisme aan de kust laten renderen in de rest van Vlaanderen? - ...
<p>Promotie en gebruikerswebsites</p> <ul style="list-style-type: none"> - Websites en andere informatiedragers die correcte info over het aanbod weergeven zijn noodzakelijk opdat de kampeerautotoerist zich goed kan informeren voor en tijdens zijn vakantie in Vlaanderen. Het is van belang dat de juiste informatie op deze infokanalen terecht komt. 	<ul style="list-style-type: none"> - Toerisme Vlaanderen stelt de beschikbare informatie over aangemelde, erkende en nog vergunde camperterreinen via open data ter beschikking van externe partners zodat zij die kunnen integreren in hun platform. - Hoe kunnen we met de toeristische partners deze data vlotter bij de meest gebruikte (internationale) fora/websites en brochures en kaarten krijgen? - Zijn de data over de kampeerautoparkings verkregen met de eenmalige bevraging bruikbaar? (Toerisme Vlaanderen gaat deze data niet updaten) - Kan een erkenning als camperterrein niet gecombineerd worden met een erkenning als camping, vakantiepark of terreingebonden logies? - ...

7 BIJLAGE 1: TABEL ACTIES VAN ACTIEPLAN 'KAMPEERAUTOTOERISME AAN DE KUST' (2008)

Dit actieplan is door de verschillende partners bekrachtigd en zij hebben zich geëngageerd om dit mee uit te voeren. Er zijn echter geen opvolgmeetings georganiseerd om na te gaan in welke mate alle acties werden uitgevoerd. De betrokken partijen (kustburgemeesters/kustgemeenten, provincie West-Vlaanderen, politiezones, Westtoer, Recread, kampeerautogebruikers, Toerisme Vlaanderen) hebben wel een aantal van deze acties uitgevoerd. In de bijlage geven we aan welke acties met zekerheid werden uitgevoerd.

<p>Bouwsteen 1: Reglementering en handhaving</p> <p>Handhaving kampeer- en parkeerovertredingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opmaak voorstel t.a.v. FOD Mobiliteit - Uitwerking sluitende oplossing parkeren: <ul style="list-style-type: none"> ✓ zonaal parkeerverbod voor kampeerauto's (zone E1 kampeerauto) ✓ in combinatie met toegelaten parkeerzones via E9h <p>Wijziging federale wegcode</p> <ul style="list-style-type: none"> - Plaatsing verkeersborden - Consequente handhaving overtredingen tegen parkeer- en kampeerverbod - Overleg met parket i.v.m. opvolging vaststelling inbreuk op Federale Wegcode - Opstellen omzendbrief bij implementatie Logiesdecreet <p>Verbeterde signalisatie naar kampeerautoterreinen en parkeerplaatsen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mogelijkheid voorzien om icoon kampeerauto te gebruiken in F37 - Plaatsing borden F37 met icoon kampeerautoterreinen - Onderzoek naar noodzaak parkeeroute 	<p>- deels uitgevoerd</p> <p>- er wordt vandaag meer gehandhaafd aan de Kust</p>
<p>Bouwsteen 2: Vraag & Aanbod</p> <p>Voorzien aanbod aan kampeerautoplaatsen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Behoeftanalyse # kampeerautoplaatsen, inventarisatie mogelijke locaties en exploitatiestructuur PPS - Omvorming bestaande campingplaatsen naar kampeerautoplaatsen - Inrichting nieuwe kampeerautoterreinen <p>Voorzien aanbod aan parkeerplaatsen voor kampeerauto's</p> <ul style="list-style-type: none"> - Behoeftanalyse # parkeerplaatsen, inventarisatie mogelijke locaties en exploitatiestructuur PPS - Verifiëren mogelijkheden om kampeerautoterreinen overdag te gebruiken als parkeerplaats - Omvorming bestaande parkeerplaatsen naar parkeerplaatsen voor kampeerauto's - Inrichting nieuwe parkeerplaatsen <p>Prijzetting kampeerautoplaats</p> <ul style="list-style-type: none"> - Evaluatie exploitatie- en classificatienormen & afschaffing maximaal aantal plaatsen - Verlaagde verblijfstaks op kampeerautoplaatsen in alle kustgemeentes - Engagement van kampeeruitbaters om de maatregelen om de economische leefbaarheid door te rekenen in een lagere prijs voor kampeerautoplaatsen. 	<p>- uitgevoerd</p> <p>- uitgevoerd, in sommige gemeenten</p> <p>- uitgevoerd</p> <p>- uitgevoerd</p>
<p>Bouwsteen 3: Promotie</p> <p>Onderzoek profiel kampeerautotoerist</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vastlegging budget en opmaak bestek 	<p>- uitgevoerd</p>

<ul style="list-style-type: none"> - Uitvoering onderzoek <p>Uitwerking kampeerautovriendelijk label</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uitwerking label - Promotie label - Controle terreinen + toekenning labels <p>Ontsluiten overzichtsaanbod</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ontsluiten overzichtsaanbod <p>Ontwikkeling volwaardige toeristische producten</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ontwikkeling toeristische producten (rondritten, pakketformules, ...) - Opnemen toeristische producten in promotiemateriaal <p>Overkoepelende campagne</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opstellen overkoepelende campagne - Lancering campagne (+ periodieke herhaling) <ul style="list-style-type: none"> ✓ focus op campinguitbaters (informatie en begeleiding) ✓ focus op kampeerautogebruikers (responsabilisering) ✓ focus op verkopers en verhuurders kampeerauto's 	<ul style="list-style-type: none"> - uitgevoerd <ul style="list-style-type: none"> - uitgevoerd <ul style="list-style-type: none"> - niet uitgevoerd, deze stap zou pas gezet worden als de vorige acties afgerond waren en het gereguleerd aanbod met zekerheid groot genoeg was.
--	---